

IV. CZEGLÉDI ISTVÁN
II. RÁKÓCZI GYÖRGY FÖLÖTT

<Alr>

AMA

Ritka példájú, s-a' Pogány természet szerint gyűlölő Keresztyének között Dicsőséges emlekezetet érdemlet,

5

s-érdemelhető

II. RAKOCI GYÖRGYNEK,

Isten kegyelméből Erdely-Országának

Fejedelmének, Magyar-Ország rész-

inek Vrának, s Székelyek

10

Ispánnának,

Magyar-Izrael szövétnekének el-alvásának

megh-említése, s-Testének földben

tétele felet lött

PRAEDICATIO.

15

KI-IS

Midön a' Magyarok veszedelmét, életének ottan-ottan való szerencséltetésével, mint

Paissal a' Pogány ellen tartoztatná; véghre

Gyalu s-Fenes között, harmadik hartzát kelle a-

20

zok ellen megh-ujítani; a' Pogányságban nem

keveset el-hullatni; utolszor azoktól négy sebe-

ket venni; mellyek miat Istenhez-is köl-

tözék lelke *Váradon* Anno 1660.

Die 7. Iunii.

25

CASSAN Nyomtatottat Severinus Marcus által 1661.

<Alv>

Birak 9, 48.

KERESZTYENEK!

„Mit cselekedém, látátok, cselekedgyetek úgy ti-is
mint én.”

5

Rom. 8, 35. 37.

„El szakaztá a' FEGYVER a' Christus szerelmétül?”
„Söt ebben diadalmasoknál fellyeb valók vagyunk.”

<1r>

A' TEKINTETES,

10

S-örök Dicsiretre méltó Fényes Fejedelemnek,

I I. R A K O C I G Y O R G Y N E K ,

Erdély Országának Nagy-Fejedel-
mének; Magyar Ország Részeinek Vrá-
nak; Székelyek Ispannyának etc.

15

Még ez Eletben (nagy véletlenül) hagyatott

Siralmas Özvegygyének, Méltosá-
gos Fejedelem,

B A T H O R I S O P H I A

ASZONYNAK.

20

Ismét:

Vgyan azon nagy-Hitü; Nagy Türhetö; Hazája',
s-Nemzete mellet, Pogány miatt, másoknak példát ada-
sára vért ontott, s-vitézül Halált Győzöt, Emle-

kezetes Nagy Fejedelemnek, Szerelmes

25

Eggyetlen Eggyének;

Tekintetes, s-Méltóságos

R A K O C I F E R E N T Z V R A M N A K ;

Gyászos Keserőségekben, az Erös Lelket adható Vrtúl

Vigasztalást; s-minden Menyei s-

30

Földi Aldást!

<1v> MAid ugyan (a) *Láb-meg-hanyatlást* kezd némellyeknekél Szerezni, Kegyelmes ASZONYOM, s-VRAM! a' Vérével Istennek áldozot, s-ama Menyei *Sátorban*, Lelkét Iesusza szárnyai alá reitet, Nagyságtok Edes Vra s-Attya Halálának kérdésben való hozása. Nyilván, az (b) *Igasságh bé nem vétele* sokaknál az oka, mellyért Istenis az *ártalmas Lelket* szokta Emberre *bocsátani*. De juta eszemben! lehet valami a' dologban. Mert:

1. Noha e' Méltóságos Vitéz Fejedelemnek, még a' maga Nemzetébüli, nem kevés Irigyi voltak;* de aligh, ha azokkalis, e' tájon, nem *Prophetáltat* Isten, mint régen Vrunk Itilőjével, (c) *Caiaphassal*. Im ezt mondatván vélek: (d) „*Nem holt meg*”; (RAKOCI GYÖRGY) „*hanem aluszik*”. Igazat beszéltek! mert, valósággal (e) a' *Christusban alutt el*; s-vagyon Lélek benne, mint az Alvó-Emberben.

<2r> 2. Igazán *El*, Fejedelmi-Csemetejébennis. Kit a' Nagyságos Isten, ha kisírtettül megh-oltalmaz, s-esztendők hosszúságával látogat; fenn marad bizony, Szerelmes édes *El-alutt* Vrunknak benne, Friss Emlekezete. Adgyais a' Mindenható Nagy-Isten, hogy még ezt mondassuk *Hírámmal* nagy tapsolással: (f) „*Aldot legyen az Ur, ki a' Davidnak Bölcs Fiat adot az ü Népén!*”

3. Csuda, mely igen forr fel Istenhez a' Keresztyén vér! (g) *Abelé Kidlt*. A' Szent (h) „*István haláláért támadot háboruság miat el oszlottak*,” *praedikálnak*. A' Szent Pálon eset (i) *nyavalya*, „*az Evangeliomnak Elöl-menetelivel löt*”. Ki, (k) *mikor nyomorgattatott, akkor volt meg-oldva az Isten beszéde*. Am meg-ölék *Huss Janost!* (Cseh nyelven a' *Ludat*) De, nem sok Idő múlva, *Hattyu* támada hamvából. Ki tudja? talán e' mi Kegyelmes Vrunk véréti, csak a' csirázásra,* s-gyümölcs hozásra vetette a' Pogány a' földben? Romlására fogh ez a' Töröknek következni! mert megh kel még e' Nagy-Fejedelmet (ha kesőreis) *Eleveniteni* az Egész Keresztyénségnek.

<2v> 4. Oh igen ritka példa! mely sok Embereknek e' Nemzet-ségben, nagy hihetlenséget adtz! Így beszélgetünk: *Ki látta, s-hallotta valaha, hogy ily nagy elméjű nagy tehetségű, s-nagy Ertekű Fejedelem, ily szabad akarat szerént mennyen a' Pogányra? Csak hirrel hallottuk, a' Magyarok jussát Vérével oltalmazó Mátyás Kiralynak diadalmat. Réghi Attyáink beszélleték, Hunyadi Janosnak a' Pogány Törökkel való huszon negyszeri Csátáját. Hol az-olta a' Fejedelmi, s-Vri Nagy Magyar? Vagyon ugyan, de igen ritka! Mikor így törjük fejünket, nem hihettyük el, hogy ez Haza Lelke, s-Vitéz Fejedelmünk, magát Halálra adta volna. Im a' ritka példa egyik oka!*

5. Maid ugyan tartunkis sokan; hogy mivel e' drága Fejedelem, Eszével, karjával, s-kardgyával, ily Hires neves vala; effélét képünk;

hogy nyilván nem holt meg. Bizony dolog, hogy a' Pogány előt oly rettenetes is vala; hogy még csak Neve meg-említése-is a' *Fényes Portán* tilalomban lün. Mi okért vallyon? Mert ki egyszer az *Oroszlán* ordításátul meg rémul, bár meg-hallyon-is az,* de az el-ijedet Ember nehezen ad annak hitelt.

<3r> 6. Sok vitéz Magyaroknak, s-Haza Fiainak Lelkek, ugy e' Dicsiretes Fejedelemnek Szeretetihez csatoltatottis vala; hogy ugyan Gondos, s-Sziv-Törődést szerző, Ennek El-költözésének Hitele. Mivel hogy, felette (l) *Szerettük Lázárt* (Kegyelmes Vrunkat) *Christussal*; ha annak Lelke az Vrhoz költözöttis, de csak így szöllünk: *Csak aluszik a' mi Barátunk!* Csak ugy forogh vala elméjekben régen a' fogságra vitetett (m) *Levitáknak*, a' *Jerusalemi Templumban* való Cythera pengetések; mint ha akkoris az Vr előt vigadtak volna. Miért vallyon? Mert minden Szempillantásban *Emlekezetekben vala a Sion*. (n) „*Kinek hol Kincse, ott vagyon Szive*”. A' mi Nagy *Kincsünk* penig, (kitül Io Nagy-Isten begy kár hogy meg fosztatánk!) többire Elménkbül ki-vethetetlenképpen forog Elöttünk. Nem csuda hogy a' Szivis hát e' Nagy Fejedelmet ottan ottan Támasztja.

Ezek, Kegyelmes Aszonyom, s-Vram! Sok Magyarokkal közök. De Kétségh ki-<3v>vül vagyon; hogy a' Nagyságtok Szívében, e' Drága Fejedelemnek Fényes Emlekezete inkább bé-férkezet. Mivel penig, e' Tündöklő Gyémántnak meg-homályosodásán való Szives bánkodás közöt; Nagyságtokat illeti leg elsőben a' Vigasztalás. Ne vegye nehez neven Nagyságtok; ha az én Vigasztalás köntöseben, a' sok gyász közöt öltözöt vigály Munkácskám, Nagyságtok Eleiben borúl!

A' Siralmat örömré Váloztatható Nagy Isten oltalmazza Nagyságtokat ujjab keserüségtül! s-végre adgyon Hellyet Nagyságtoknak Fényes Országában!

Nagyságtok Méltatlan

Alázatos Szolgaja.

C. I.

<A2r> PRAELVDIVM.

AMa Nemzetiségének erős oszlopa, s-Hazájának ragyogo csillaga a' Vitéz *Dávid*; akad egykor egy *Philisteus* Bainak-Társára, Veszedelemben forogván dolga a' Kiralynak, el-fordittya rula az Ellenséget egy Hires-neves *Abisai* nevű szolgája; a' több Katonai penigh a' Fejedelemnek így foghatkoznak: (a) „*Soha bizony többé mi velünk hadban*

nem jüsz, hogy az Izraelnek szövétnekét el ne olcsad." Tudtak ám ezek mit tegyen a' jó Fejedelmeknek hartzon való el-esések! Migh ezek élnek, szövétnekek; de szemekben vér óltódván, e' földre setétséget hívnak. (b) Isten Szolgái ezek, kik által a' Mennyei nagy Isten, az emberek bünökért való itéletit szokta végben vinni. (c) *Pasztorok* ük; kiknek, az Isten nyájára vérhedet véren futoknak vallyon s-nem szabadé ellenek állani? s-a' juh-nyáj ellen sikolto (d) *Oroszlán* kölyköknek fogokat kiütni! Mi lehet az Ember *Fejénél* drágáb? (e) *Fejek* helyet vadnak a' jó Fejedelmek, mert ük szokták el-látni eleve, az érkezendő veszedelmet, ük oltalmazták az egész testi-taghot. Bizony merő (f) *Cherubok*, kiknek tiszték vallyon s-nem azé, hogy az Elet-fá-<A2v>-jának megh-kostolására be-ütendő (g) *Adámoknak* ki-vont fegyverrel-is ellenek állanak? vallyon s-nem ezeké ama (h) *Nagy-fák*, kiknek mind az *ágain* üldögélnek s-mind *árnyekokban* maradnak meg a' szegény vadacskák s-madarkák? Valóban NAGY-SZÖVETNEK el-alvása hát az oltalmazó Fejedelmeknek szem-hunyások!

AZ Okos Ember, nem teszi világolásért (i) *Gyertjáját véka alá*. Hát Tégedet Magyarok Dicsőssége! Izrael Világoskodó Gyertyája, örök feledékenségből rejszünké? Tégedet, Tegedet Szemünk szép világa szem bé-hunyva, nézzünké? Ojjon Isten attúl! Addigh világolál a' Magyar Keresztységnek, ám életed ssirjának el-fogyásával eméztetél megh! Tanú az Irás, hogy (k) „*megh aluszik a' Gonoszoknak világok*”. Igaz volt lám a Szent Lélek szava, s-ezért-is vévé el Isten e' fényeskedő csillagot, mert „nem vala (l) *mélto reá e' Világh*.” Addigh (m) *bizánk Emberben, el-vévé Isten „az Hadakozot s-az Hatalmast!*” Már egyebet nem várhatunk fejünkre, hanem mivel megh-törte az Ellenség a' jeghet, folydogal ü szokot után, megh-holt David, s-nyilván (n) *Adad Salamon* ellen hadat indit. (o) „*Az egész földnek utára*” ment *Salamon*, s-a' (p) *Tíz nemzetségs „el szakad David házatúl*”. Már nem világol e' fényeskedő Gyertya azoknak, „kik (q) *Az házban vadnak*.” Mar nem (r) *hozza vilagra a' setétségben <A3r> buidoklokat*. Bé-hunyodot már (s) „*Szeme, ki a' Testnek lámpása*” vala. Oh Istenünk! vallyon-s *hová tegyük már e' Felséged mondását*: (t) „*Legyenek megh gyujtatván Lámpásitok!*” nem elevenithettyük *Vram* már ezt megh *többe, hanem ha szent magunk viselésével gyuityuk ezt megh*. Hald megh siralmas szonkat *Vram*!

OH Hatalmas Karjú, s-ellened nem álható Dicsősségs Felség! (u) „*Ki a' Fejedelmeknek öveket el oldod, s-ismét az ü derekokra Kiralyi övet köt,*” megh-mutatod el-reitet akaratomat az Hadakozásban, hogy (x) „*nem szabadul megh a' Király, se népének sokasága, sem ereje által*”. (y) Oh bizony „*Arvakká maradtunk Attya nélkül!*” Jövel

orvosoly megh ez igirettel: (z) „*Nem hadlak titeket drvajul, hanem; meg térek ti hozzatok*”. Ha mar Felséged így sirattatt: (a) *El vetett állatokká „töttel minket minden népek között;*” oh vigasztaló Isten, biztass így más felől: (b) „*Egy Kis-busulasomban rejtettem el orczámat tüled, de örökké való irgalmasságomból könyörülök rajtad*.” Ha a' mi romlásunkal így ingerled fel az idegeneket: (c) „*Roncsátok mind Fundamentumigh*”, valami abban vagyon; a' te jó Lelked dictallya ezt mi nekünk akkor: (d) „*Ne örüly*” az én nyavalyámon „*én Ellenségem, mert noha el-estem, de fel-kelek, mikor a' setétségben üléndekis, az Vr léssen nékem világosságom*.” Az el-enyészet Csillagh után hozd fel a' Fényes Napot! Vedd ki a' Fogyatkozásból a' világoló Holdot! Ted <A3v> Fejünkben Coronánkat, melyet a' Földhöz vertél! (e) *Fordics siralmunkat öröme, s-le-vetvén gyász ruhánkat, adgy már egyszer (f) szánkban vigh nevetést s-örömet, Amen!*

<A4r>

TEXTVS.

1. Sam. 25, 28. 29.

„Ketség nélkül az Vr az én Vramnak maradandó házat épít, mert az Vrnak Hadát viselte az én Vram, és te benned gonosságh nem taláztatot a' te Eletedben. Es ha szintén valaki te ellened támad-is hogy üldözzön, és a' te lelkedet kergesse, de az Eletnek csomójában leszen bé köttetvén az én Vramnak lelke a' te Vradnál Istenednél. De a' te Ellenségidnek lelkét parittyából hagyittya el Isten, a' parittyának fenekébül.”

*E Beszédek egy okos, s-emberségs Aszonyi-állatnak szavai; mert ennek, Vra embertelen fösvenységeért azt mondotta vala David: (a) „*Bator ugy adgya Isten elől-menetelemet, hogy reggeligh semmit nem hagyok abban megh, valamie vagyon*.” Ez hirtelenségből eset fenyegetőzését nem veszi tréfára a' Nabal Felesége, hanem az hol minek futva szerét teheti, ajándék gyanánt Davidnak be-mutattya, s-igly veri hátra az házára el-vont nyilat: „*Enged megh Vram a' te szolgáló leányodnak vétékét, mert kétség nélkül az Vr az én Vramnak maradandó házat épít*” etc. Igaz ugyan, hogy e' beszédek (b) „*gyenghe edénytül*” származtak, mint nevezi az Aszonyi állatokat az Apostol, de ki vetné megh a' Gyöngyöt azért, mert csiga-hajban vagyon? s-<A4v>vallyon nem érdemelé dorgálást a *Síriai Naman* azért, hogy a' (c) *Damascusi* vizeket fellyeb becsüllí vala a' Jordannál, holot ebben tisztula megh az ü poklossága? Sokszor megh haladták kegyes elettel a' Férfiakat az

Aszonyi-állatok. (d) Az *Sunemi* Aszony maga nogattya vala Vráat az Isten Embere bé-fogadására, mellyet Vra, aligh tudá meghis gondolni, ösztön vala (e) *Esther* Aszony, Férfi *Mardocheus* oldalában, hogy ü is böjtöllyön. (f) *Simon* nem ada a' *Jesus lábainak vizet*, de *Magdaléna* „könyhullatásával öntözé” azokat. El-futának régen Christustúl saját (g) *Tanítványi*; de az (h) „Aszonyi állatoknak sokasága követi vala ütet”. (i) „Kik e' világon erőtléneknek alittatnak, azokat válastotta Isten, hogy az erőseket megh szégyenicse.” Isten adta vala e' szókat *Abigail* szájában, mellyet *David*-is így ismér: (k) „Az *Izraelnek Vra Istene* küldöt tégedet én előmben e' mai napon.” Isteni illésbül szár- 10
mazztak hát e' beszédek; mellyeket a' Szent Lélek így hasogat megh:*

I. ERössen állattya *Davidnak* Királyi székeiben jövendöbeli bé-
ülését e' jambor Aszony, imez szókbán: „Kétség nélkül az én *Vramnak* az *Vr maradandó Háza*t épít,” vagy a' mint a Sz. nyelv hozzá szól: „Cselekedvén meg cselekeszi az *Vr*, hogy az én *Vramnak* hü s-erős 15
házat szerezzen.” Mint ha mondotta volna: *Vram Vram David!* Talám e' forogh fen előtted mostani keserves buidosásodban; hogy (l) „egy <B1r> nap el-kei veszned a' *Saul keze miat*.” Talám kételkedel abban, hogy noha (m) *Samuel* Királyságra fel-kent, mind az által mégh nem ültél be méltóságos székedben? Nyilván e' vagyon előtted látom, 20
mellyet egyszer így vallál: (n) „Mondek az én félelmemnek idejében, minden ember hazugh;” az az: Nem mondot igazat *Samuel*, hogy nekem országot ígirt. Veszem eszembe hogy itt jár elméd: (o) „Ezt gondolom vala hirtelenségemben, el-vettettem a' te szemeid elől”. (p) „Ne szollyon a' Király ekképpen”. (q) „A' vagy megh-rövidülté az *Vr*nak keze? maid megh látod, hogy bé-telleyesedik az ő beszéde.” Lám régen *Nathan* által-is: (r) „azt izené néked Isten, hogy csinál te néked házat”. Mégh-is kételkedel? Oly (s) állandová teszi a' te Országodat, mint az örökké tartó *Nap-s-Hold*, -s-mégis nem hinnéd? (t) „Nem olyan Isten, mint az Ember, hogy hazudgyon, 30
és nem Embernek fia, hogy el-változtassa igiretit, ü mondotta, -s-hát nem mívelné-e megh? Szóllot, és nem telleyesíti megh azt?” Hidd el hát *Vram David*, hogy rövid nap Országod leszen. Miért? „Mert az *Vr hadát* viselte az én *Vram*.” Ne csudáld *Vram*, hogy *Vr hadának* hívom; mert, mi tudom én, hogy nem elegyítéd magadat szükségtelen 35
had-viselésben. Megh-mondák nekem csak nem régenis, hogy minap-is (u) „megh-kérdette *David* az *Vrat*, hogy ha el mennyené a' *Philisteusok* megh-verésére?” s-az *Vr* azt felelte: *ighen-is el-mennyen, s-megh-veri*. <B1v> Mégh-is az *Vr-hada*; mert, vaiha hallanád, mikor ki mégy az hartzra, mit csinál othon a' könyörgő sokaságh! ily imád- 40

sággal kisir téged: (x) „Halgasson megh tégedet az *Vr a' te háborúsá-godnak napján*; és tegyen győzedelmessé a' *Jakob Istene!* Küldgyön te neked segítséget az ü Szentséges helyérül, és *Sionbúl* oltalmazzon megh tégedet!” Vallyon s nem *Vr-hadaé* az, melyben ily drága imád- 5
ságh zengedez? Tudom azt-is penigh; hogy nem magad hasznáért in-ditottad *Vram David* eleitül fogva az *Hadat*; hanem, a' vagy magadat oltalmaztad a' te reád támadtak ellen, mint régen az (y) *Egyiptomi Necho* Király, *Josias* ellen. Vagy azt akartad vissza venni, mellyet 10
tüled minden igaz jus nélkül Ellenséged el-vöttek, mint (z) *Joas Benhadad* kezébül. Vagy Szerelmes Nemzetségedet, s-Attyádfiait akartad 10
megh-szabadítani a' *Pogánytúl*, mint (a) *Abraham* édes *Loth-Attyafiát*. Vagy *Lelki-Barátidat* akartad megh-segíteni, mint (b) *Josue a' Gibéonitákat* az *Amorreusok* ellen. Vagy szerelmes *Hazád* romlását nem szenvedhetted; és ekképpen (c) „Nemzetségedért, s-a' mi Istenünk 15
Városiért” marokni véredet nem szántad. Bezzegh efféle volna ám az *Vr hadát* viselni! Ne fély hát *Vram David*, mert rövid nap Királyi Széket teszen Isten alád. Más okom-is vagyon penigh, melyre e' dologban 20
tízelozik: Mert „te benned gonosság nem találtatott a' te életedben.” Nem azt mondom *Vram David!* mint ha ez életben tö-<B2r>kélle-tességre léptél volna, mert magad írád ezt: (d) *Uram* „ne perely szol- 20
gáddal, mert egy igaz sem találtatik előtted az élők közzül.” Írásban hagyatott, hogy (e) *Achimelech* előtt nem-igyesen beszédiddel okot adtal *Saulnak a' Papok ölésére*. Tudgya e' Világh, hogy meg-jádtzod-
tattad (f) *Achist*, igirvén magadat *Sido Attyadfiái* ellen való hadra. 25
(g) *Bethsabéval* való vétkeket láttya a' *Nap*. Vgyan annak *Vrának* maid tulajdon kezéd által valo (h) vére-omlását keservessen meg-rikatád. Közel való jambor Szolgádnak (i) *Mephiosethnek* jóságát másnak adad. A' mi legh-nagyob, az Isten népét kevélységbül (k) meg számláltatád. Nem valának ám ezek dicsirendők benned! Hát mit emlegetek? Azt 30
hogy: (l) *Királyodnak engedté*, s-mégh *Iffiu* korodban néki fejet haitottál. Oly szeretetedet mutattad *Hazádhoz*, hogy életedet kotzkára vetnéd, szemben szálván ama' (m) *magas Philisteussal*. Oly engedelmes valál a' teged kergető (n) *Saulhoz*, hogy noha kétszer adatnék alkalmatosságod boszszud meg-torlására, de még-sem bántád. Vgyan Eneket szerzél egyszer az Isten népe (o) el-hullásán, úgy gyötrőd faggatod 35
vala magadat. Köveket szóra bujdosásodban egykor rád (p) *Semei*, de még-is (q) meg-engedel néki. Ki feleitené el poenitentia tartásodat-is? Kinek bünödért mikor országod pusztulna, ugyan (r) meg-sebheték szived, s-igy-is szóllal: (s) „Imé én vétkeztem, és én csele-<B2v>kedtem az hamisságot”, e' meg-ölettek penig olyanok mint a' *Bárányok*. Még 40
azt-is el-szántad vala magadban, hogy (t) *Istennek nagy Templomot*

épícs, noha a' néki nem tétzék. Iol vagyón! a' (u) jo szándékot-is tellyesetés gyanánt veszi Isten néha. Ezekre nézve méltán mondhatom, hogy nem találatot te benned gonosság; mert azt Szent Istened (x) „bé-fedezte;” (y) „mint a' felleget el-törölte;” (z) „tenger örvényének” bocsátotta; (a) „s-hata megé vetette”.

II. Biztattyá továbbá ez áldot Aszony Davidot sürü üldöztetésiben való meg-tartatással; ezekben: (b) „Ha szinte valaki te ellened támad-is, hogy üldözzön, és a' te lelket kergetse; de az életnek csomójában leszen bé kötve az én Vramnak lelke, a' te Vradnal Istenednél.” Ezt akarja mondani: Tudom Vram David, hogy (c) „sok haborgattási vadnak az igaznak.” Meg-tanultam, hogy az (d) „Isten országában,” háboruságnak tövisszes után „kel bé-menni.” Nem mondhatom azért, hogy néked-is feles ellenséged ne legyenek. Maid ki kél ellened Goliath, s-ugyan (e) meg átkoz tégedet az ü Istentire. Maid meg-kerget Saul, mint (f) „a' Balhát s-a' Fogoly-madarat.” Ihol jü a' Vádaskodó [g] Dóég, ki bé-árul Saulnak, hogy az Achimelech Papnál voltál Nób-Városban. Barátidnak tartod a' (h) Kehilabélieket, de azok-is „kezeben adnak Saulnak,” ha buidosásidban közöttök meg-telepedel. Pártot ütnek ellened a' (i) Zipheusok, s-bé <B3r> mondgyák, hogy közöttök lappangasz. Még-ollyakis találkoznak, kik (k) Barátid voltak, veled együtt tanácskoztak, sőt az Vr házában való meneteledben-is Társaid voltak, még-is így ingerlenek: (l) Ha! ha! ha! (m) „Isten átka szállot ü red, és mivel hogy el-eset, nem kél fel többé.” Hát ha még olyanok-is kezdenek ellened támadni, kik természet szerint való ellenségedhez adgyák magokat, mit mivelsz ilyen szomorú sorsban? mert vagyón olykor, még (n) „Assur-is segítségére megyen a' Loth fiainak.” Azonban, Tanácsos (o) Achitophel-is meg-indul, kinek száját „oly becsben tartják, mint ha Isten szavát kérdenék meg;” nyilván tudom hogy ennek cselekedeti keservessen esik, s-ezt mondhatod méltán: (p) „Kérlek ó Vram, bolondics meg az Achitophel tanácsát!” Mégh Seba Szolgád-is el-ál mellőled, ü kívánnya a' Fejedelemséget; (q) el-lopja szívét az országnak, s-igy vonsza magához: (r) „Nincsen nekünk semmi közünk Davidhoz, és semmi örökségünk nincsen az Isai Fiában.” Edes Vram David! rád toldulnak ám ilyenkor (s) az habok! (t) „Mint a' méhek környül vesznek” ezek tégedet. De ne fély! Mert, David a' neved, s-annyit teszen mint szeretettet; mert te felőled mondaték ez: (u) „Kereset az Vr magának szíve szerént való Embert.” Vallyon s-kiket Isten szeret el-hadgya-é? Nem, sőt inkább ilyen irás vagyón azok felől: (x) „Örökké való szeretettel szerettelek téged, azért terjeztettem reád az én irgalmasságomat”. (y) Isten <B3v> szolgájának nevezetel; 40

Kit, vallyon s-el-feleité a' nagy-Vr? Nem, mert ü nem olyan mint amaz (z) Amalekita, ki a' nyomoruság közepiben hagyá el betegh szolgáját. (a) Messias Attya vagy, s hogy vetne el Isten? Ha azért (b) „Barátid s-társaid csapasodban félre állottak;” ezen meg-ne induly; mert, hagyot Isten még téged szerető (c) Jonathánt. Melletted (d) Chusai, ki „job tanácsal bir Achitophelnél.” Rendelt Isten egy (e) öregh-Barzillait, ki buidosásodban gondodat viseli. Miért nem jut eszedben, (f) Saul kezébül való minapi meg-menekedésed? (g) Achishoz szaladásodban, szabad utra bocsáttatásod? Emlics meg csak ama keşerüségedet, mikor meg akarnának (h) Szolgaid kövezni, akkor mit mivelél? „Meg-erössítéd magadat az Vrban.” Hát most, annyira el-hataé magát szegény lelked? Szolics meg, s-mondgyad néki: (i) „Miért hattad el ó én lelkem ilyen igen magadat? Miért busongasz én ben-nem? Várjad az Istent!” Ha penig úgy lenne-is, hogy Pogány ontaná ki szép véredet; semmi az: (k) „Az Vrnak szemei előtt becsületes az ü Szenteinek halálok.” Embernek (l) életét Christusáért le-tenni, nem egyéb, hanem lelkét fel-venni. (m) Csak testünket ölhetik meg, de lelkünkön a' kegyetleneknek nincsen hatalmok. A' Lelkeknek oly csomója vagyón Sz. Istenednél, ki meg-emlekezik arrul, mint a' ruhán csomót kötés meg-emlekezteti Embert a' dologrul. Ne félcs (n) lelket, hogy „senki ki-ragadgya” azt, Felséges Vrad kezébül.

<B4r> III. MEg egy szóm vagyón hozzád, hald meg édes Vram David! (o) „A' te ellenségednek lelkét parittyából hagyittya Isten el, a' parityának fenekébül.” Vgy-is vagyón, mert csak értedre, szám-lálhatsz meg menyí Ellenségednek szegék nyaka. (p) Fegyverében erezkedék hiszem Saul, ki lelket kergeti vala. (q) „Meg-veré az Vr Nabált,” „s-ollyan lün a' szíve, mint egy kü bálvány.” Ama csaloka (r) Achitophel, „meg-foitá magát, s-meg-hala”. (s) Sebanak ki veték Abela Városbül fejét a' küfalon. Még (t) Semeinek-is meg-köti jövendőben Salamon Fiad koszoróját, mert ha „által menénd a' Cedron Patakán, nyilván” meg-öleti. Am a' párt-ütésért, mégh (u) Absolon Gyer-mekednek sem kedveze Isten, hanem, három nyilakkal rontatá Joáb által Szívét. Ezek úgy tétzik nyers példák volnának! mellyek arra tanítanak; hogy a' mely sebessen el hagyittatik a' kü a' parittyából, oly hirtelen meg-emészti Isten ellenségedet. Ez az én veled való beszélgetésem. Hallók s-értök ez Aszony éles elméjét, már innen ez a' fel-tötztél:

*AZ Isten Hadát, a' Pogányok ellen igazán viselő Keresztyen Fejedelmeknek, (s-akar kiknek-is), oly dicsíretes emlekezetek vagyón; hogy ha szintén azoknak fegyver miat történnék el-estek-is, mind az által azoknak lelkeket Isten erős kezeiben veszi, valami időre penig,

de Ellenségeket-is szörnyű romlással ér<B4v>teti. Ezt tötte ki Tanuságul ez Abigail beszélgetése. E' tztikelyek vadnak itt:

I. Az Isten Hadát a' Pogányok ellen kik viselik igazán?

I. Kik, még az Ellenséget-is (a) meg-kindílyák békeséggel, minek előtte Fegyverhez nyulnának. Meg-kérdik tülök, (b) mi-okért vagyon 5 a' Fegyver-fogás?

II. Kik keserves foházkodásokkal tellyes imádságot nyuitanak bé Istennek a' Győzedelemért. Ezen kéri vala Istent Salomon; hogy (c) „mikor a' Nép ki megyen Hadban Ellensége ellen,” „s imádkozándik az Vrnak,” „meg-halgassa mennyégből könyörgéseket, s-állyon 10 boszszút ü érettek.” Tudta e' Iambor azt; hogy (d) „nem tartatik meg a' Király, Népe sokasága által” az Hadban, ha Isten ki nem kél. (e) Kéz fel-emelés által győzi vala meg Moses az Amalekitákat. Ezért on-szollja vala regen a' meg-keseredet nép (f) Samuel, „ne szünnék meg az Vr Istenhez való kiáltástul, hogy meg-szabadicsa őket a' Philisteusok kezéből.” Eghigh magasztaltatik Ezechias, hogy Senacherjb minden 15 ok nélkül földére menvén, (g) „sákban öltözöt,” s-könyörögni „az Vr-házában ment.”

III. Kik, Szent hiedelmeket vetik Istenben, bizván kegyelmes segítségében. Így beszélgetnek Jonathánnal: (h) „Nosza mennyünk 20 által” a' Philisteusoknak Táborokra, né-talám velünk leszen az <C1r> Isten. „Mert nem nehéz az Vrnak sok vagy kevés által meg-szabadítani.” Ollyankor nyeré David, a' dolgot, mikor így szolla: (i) Az Vr „meg-szabadít engemet e' Philisteusnak-is kezéből.” Oh mely szép bizodalom efféle: (k) „Mi velünk vagyon Hadnagy gyanánt az Isten!” 25 Nézhetze meg Asa Királyt, ki ellen mikor (l) „tiz száz ezer Szerecsenek, három száz fegyveres szekérrel,” s-igen nagy Hadi-Készülettel mentenek volna, ily foházkodásokat teszen a' Király: „Oh Vram! nem nehéz néked meg segéllened azokat, kiknek erejek nincsen. Segély meg minket; mert te benned vagyon minden bizodalomunk, és a' te nevedben 30 jöttünk e' szántalan sok népre.” Vallyon s-nyertes lüné? Vgy, mert (m) „meg-veré az Vr a' Szerecseneket,” mind el-futának, „s-egy sem marada eleven bennük.” E' drága hit, s-bizodalom által, (n) „győz-tenek ám régen országokat Gedeon, Bárak, Sámson, Jephthe, David, Samuel,” „s ennek ereje által menekedtek meg a' fegyvernek élitül,” 35 „erőtelenekből erősek löttek az hadban, s-meg-futamtták az Idegeknek táborokat.”

IV. Ingredientia it az Istenhez való igaz meg-terés-is. Ezt kíváná Samuel a' Néptül; hogy (o) „gyomlálnák ki közölök az Idegen Istene- 40 ket, s-ama nagy Astaroth Bályányt; készitenék sziveket az Vrnak, s-egyedül szolgálnának neki: úgy szabadítaná meg őket a' Philisteusok

kezekből.” Meg-terés nélkül nem könyű Hadat verni. (p) „Kevés magával jöt <C1v> vala” egyszer „Judára s-Jerusalemre a' Syriai Király,” „mind az által a' szántalan sok számú” Sido „népet kezében adá Isten, mert el-hadták vala az ü Attyoknak Istenét.” Effele bünben heverésért fenyegetőzék néha napján Isten így: (q) „El felekezett én 5 rulum az én népem.” Azert „az ü földöket el pusztitom; nevettségessé teszem őket örökké; úgy hogy, valaki által megyen földökön, el-álmélkodgyék, s-fejét csovályja;” „hátamat, nem ortzámat mutatom nekik a' veszedelemnek napján.” Istenem! Istenem! vallyon s-nem e' siralmas ügyben keseregé most a' Magyar Nemzet? 10

V. Istennek kel tulajdonítani az Hadi-győzedelmet. Így illik szollani: (r) „Te adtad, a' te Szolgádnak keze által e' nagy diadalmat.” Vgyan-is; (s) „nem a' fegyver veszi meg a földet,” hanem az Isten keze üzi ki a Pogányokat. Nem kel hát a' Győzedelmet senkinek, Dagonnak adni, s-így szollani: (t) „Kezünkben adta mi nekünk a' mi Istenünk 15 (Dagon) Samson ellenségünket;” sem ezt nem kel mondani: (u) „A' mi hatalmas kezünk, és nem az Vr cselekedte mind ezeket.”

II. Dicsíretes Emlekezetek a' Pogány ellen igaz Hadat viselő Fejedelmeknek ezek:

I. (x) Támaszok* ezek; kik, ha el-mozdittatnak, „nyomorgatás 20 leszen a' nép között”. Mint Fundamentumok, úgy erősgetik őket a' Respublicát.

<C2r> II. Ha ezek, bár csak egy, (y) Vrat szidalommal illető Pogányt a földhöz verhetnek-is; meg érdemlik ez ének mondást: (z) 25 Tiz ezert vert meg David.

III. Dolog (a) el-kezese Végeinek* neveztetnek őket a' Szent nyelven; mert annak mind kezdetin, s-mind végén jelen vadnak; és így az hartznak végét várják.

IV. (b) Isteneeknek* neveztetnek ezek; mert a' Nép Környül 30 való cselekedetekben, (c) Isten itéletit viszik végben.

V. (c [!]) Attyáknak-is* hivattatnak; mert mint az édes Attyák oltalmazták Fiokat, úgy ők Országokat. Oh ezeknek el-mulásokkor, bár így kiálcs fel: (d) „Edes Attyám, édes Attyám, Izraelnek mind sze- 35 kere, s-mind lovagja!”

VI. Ollyak ezek, mint a' Pais*, s-ezért-is nevezi a' Sido ighe 35 őket (e) „Földnek Paissinak”; mert nem szemérmellik ám ezek az Haza oltalmáért Pais gyanánt magokat az Ellenség ellen vetni.

VII. (f) Föld Fundamentuma* ezeknek nevek; mert ha őket meg-ingattatnak, meg-rendül e' föld-is.

VIII. Méltán (g) falban vert szegek* ezek. Nagy terheket szoktak 40

tartani a' szegek az házban; így a' jo Fejedelmek, nagy gondal, s-bajjal oltalmaznak Országokat.

<C2v> IX. (h) *Pecsétes gyűrűnek-is** neveztetnek a' Keresztyén Fejedelmek; mellyeket, ó mely nagy szorgalmatossággal szoktunk-is meg őrizni, s-ezek el-tévedésekért bánkodni! Hát a' tülünk el-vétetet jambor Fejedelmeket, nem illik-é siratni?

X. Kettőért hadakoznak a' jo Fejedelmek: *Pro Lege, et pro Grege*. E' vala *Alphonsus* Király Cimere alá írva, mely *Pellican* format mutat vala, szaggatván begyit, s-vérével elevenítvén meg meg-holt fiait. Hova lehet ennél nagyob Dicsíret, melyben az Isten törvénye s-az ü népe oltalmazása találhatik?

III. AZ esik már proba alá; hogy ha a' *Pogány Fegyvere* miat *El-esteknek lelkek, jutnaké Isten Dicsősséges színe eleiben?* Igen-is, kik *Isten Hadát* viselik.

I. El-eiték a' *Philisteusok* (i) *Jonathánt* az *Hartzon*, de ki ké- telkedik Idvessége felől? (k) „*Meg-ölé Necho, az Egyptumi Király*”, ama drága Fejedelmet „*Josiast, Megiddoban*”; maga, (l) „*nem volt ü hozzá hasonló Király*”, „*s-utánna sem támadot véle erő*.” Meg-persel-heti ama három *Iffiak* Testén lévő köteleket a' Tüz, de (m) *nem bántya Testeket*; a' *Pogány-is* ki onthattya a' Keresztyének véré, de nem vesztheti el lelkeket. A' vagy a' sárral bé kent Gyöngy el vesztheti-é belső fényt? nem itelem. Vajki sokan szenvedtek a' *Christus* Tanítványi között <C3r> véres Halált! *Szent Petert Nero, Andrást Aegeas* feszítettette (mint mondgyák) meg. *Szent Jakabnak Herodes* vétette fejét. *Szent Janost Domitianus* vettette forro olaiban. *Philep* meg-feszítettet. *Berthalan* meg-nyuzatot. *Thamá*s Kopiaival veretett ál- tal, mert nem hitte láncsa szurattatását *Vrunknak*. *Mátyás* meg-kö- vesztetett. *Szent Lukács* fel-akasztatot. *Szent Pálnak Nero* vétette Fe- jét. Mint tisztittatik az Aër menydörgéssel, úgy frissedet ezeknek lel- kek ki-omlot vérekkkel. Lam régen (n) „a' *Pogányok az Isten Szolgáinak* *Testeket* az *Egi madaraknak, s-kegyetlen vadaknak* veték ki, *ételre*,” de ó mely kegyelmessen szereti vala azokat *Isten*! Itt veheted eszed- ben: (o) „*Vadnak oly Igazak, kiknek dolgok a' Gonoszoknak cseleke- detek szerént leszen*.” Valóban úgy vagyon e' Tündéres életben! mert, (p) *Achabot-is* meg-lövik, s (q) *Josiast-is*. Hadban vész (r) *Joram*, úgy (s) *Urias-is*. Fejér veszik (t) *Sebának*, Keresztelő (u) *Janosnak-is*. Drá- ga dolog embernek hazájáért meg-halni; drágáb, *Pogánytúl* meg-öletni; Leg-drágáb, méltóságos Tisztiben embernek szenvedni. (x) „*Boldog Szolga az, kit az Vr talál az ü tiszti szerént cselekedni, mikoron el- jövénd! Bizony minden jóságán Gond-viselővé tézi*.”

II. Iól meg-rodd ezt: Nem mindenkor maga büneért esik Ember

veszélyben. Vagyon oly *vakság*, mely *Emberen*, (y) „*az Isten dolgai meg-jelenteseért*” esik. Így mutatodnak penig azok ki: <C3v> mert meg-ismerik néhánykor az Emberek, hogy Isten igaz az ü fenyegetési- ben; halhatza: (z) „*Meg-ismérik, hogy én vagyok az Vr; nem hiában mondottam, hogy meg-cselekeszem ü rajtok ezt a' veszedelmet*.” Azt-is eszekben veszik, hogy igazak Isten itileti, s-így szólnak: (a) „*Tu- dom Vram, hogy igazak a' te Itiletid, s-igazán ostoroztál engemet*.” Olykor penig, hatalma-is ki mutatodván Istennek, ha csak későre-is, a' meg-szabadításban; (b) „*el-csudalkoznak*” az Emberek, hogy Isten- nek „*mind szelek, s mind Tenger engednek*.” Néha ismét, a' mi bü- neink forognak fen Isten előtt, s-azokért való büntetésül, kedves Előt- tünk-jároinkat szokták közölünk ki venni. Mert ü benne, vagy kelle- ténél fellyeb bizunk; meg-mondatott penig: (c) „*Szünnyetek meg az Emberben való bizodalomtól, kinek lelke az orrában vagyon*.” Mert ha nem; (d) „*El-veszem a' Támazt*,” s az *Hadakozót Judábúl*. Azt akarja Isten, ne szorullyon egy Emberben csak minden jó, mert ki tudgya, Isten gyanánt tartatnék, s-ezt kiáltanák sokan: (e) „*Isten szava ez nem emberé*.” Ha csak az Hold félnének, mit köszönhetnének a' Napnak? Eleget reménkedék (f) *Moses; engedné meg Isten*, „*menne ál- tal a' Jordán vizén, hogy meg-látná ama' jeles földet*,” de csak e' mondaték néki: „*Ne szoly énnékem többet effelől*.” Miért? ezért-is egyykért, hogy nem csak *Mosesben*, hanem *Josuéban-is*, szemléltetné a' nép Isten ajándékát. Vagy, ugyan átkozódással szól-<C4r> lunk né- ha felölök, ama' ki-adott mondás ellen: (g) „*A' Fejedelmeket ne át- kozzad, és a' te néped közöt való Fejedelemnek gonoszt ne mondgy*.” Igaz ugyan, (h) „*miképpen a' Fecske el-repül, azonképpen az ok-nél- kül való átok nem szál emberre*,” mind az által ez-is bé-tellyesedik ne- ha, Isten igaz itiletibül, az átkozódók büntetésére: (i) „*Az ü Vére lé- gyen mi raitunk, és a mi Fiainkon*!” Adta volna Isten bar, sok igaz Magyarok lehettek volna eleitül fogva ettül üressék! Ama' veszedelmes *Rebellio-is* nagy oka itt, a' jó Fejedelmektől való meg-fosztatásnak. Hányszor ütének pártot a' *Sidók Moses s-Aron* ellen? Néha „*az egész Gyülekezet arrúl tanácskozot, hogy meg-kövezzék őket*,” de Isten-is nem késék őket el-szollítani. (l) „*Aron meg-hala az Hegynek tetején*,” (m) *Mosest-is el-temeté Isten*. (n) *Kiket „harmintz napokigh sirata az egész Izrael háza*.” Az hogy, kik ellen az elöt *Rebelláltak* vala, ha meg-elevenithették volna, halálok után tiz körmökkel-is a' földbül ki vájták volna. Akkor juta leg-inkáb eszekben, mikor *Ajnál* keménnyen meg paskolák őket a' *Pogányok, s-(o) „szívek úgy el-olvada mint a' viz*.” Mely szomorú sorsban ezt-is kiálthaták: (p) *Oh hol va- gyon mostan a' Mosesnek s-Aronnak Istene! Láttátok-é Magyar*

Keresztyének, hogy az *Isten Hadát* viselők, nem mindenkor a' magok vétkeért ontanak vért. Nagy jó volna hat itt nem nézni az ezközökre mellyekkel Isten minket sanyargat, hanem büne-<C4v>inkre, mellyekért Isten csapdos. Lám régen, még ama Véren futó *Nabucadnetzárt-is* el-halgatá *Daniel*, s-igy vádolá magát s-népét: (q) „*Vétkezünk, álnok-ságot cselekedtünk*”, „*s-el-szakadtunk te tüled*.” Kit Isten jozan értelemmel meg-áldot, bár ez aránt minden emberi itéletet-is félre tegyen; senkit-is Haláláig ne itiljen; mert az Halalt semmi nem teszi gonoszszá; hanem, az azt követő dolog. Igen halgatózva kel itilnünk a' más Ember cselekedetét; mellyeket nálunknál inkább tud az, ki (r) 10 *mindeneket meg-itil*. Ne vegyük el az ü Tisztit. Mert:

IV. LESZ még oly idő, tellyességgel meg-emésztí Isten népe Haborgatóit, s-azoknak vérek fogyatóit. Az *Egyiptumiak* felől e' mondaték régen: (s) „*A' mely Nemzetségnek szolgált az én Népem, én azt meg-itilem*”. Elis jöve idejek, mert (t) „*mind lovokat, s-mind lovagokat, Isten a' Tengerben veszté*.” Ama csunya (u) *Amalek* Nemzetsége, fegyverrel szorongatá *Izraelt Egyiptumból* ki-jütökkor; vissza mére Isten idő jártában (x) *nékik-is*. El-takaríták a' *Babyloniusok* az Istennek Népét; de, (y) *Boldog lün „az-is, ki nékiek gonosságotért meg-fizete, mellyel a' Sidokhoz valának”*. (z) „*Nem tölt még bé az Amorrheusok bűnének mértéke*!” Most még (a) *Jeremias* iszik a' pohárból, „*s-(b) az Isten háza népe között*” vagyon „*az itilet*”; de ihol jü, ihol jü ama' kedves <D1r> esztendő, melyben megh-fogják érzéni az *Evangeliumnak nem-engedők*, az Vrnak kemény karját! (c) „*Mi méltán vesszük a' mi cselekedetinknek méltó büntetését*.” 25 Mert közöttünk Vrakodik mégis, a' szabad akarattól vázaltot Tudatlanságh; Nap fénlík, mégis senki nem akarja Világát venni: (d) „*Világosságh jöt e' Világhra; de az Emberek a' setétséget szerették*.” Iai Iai! (e) „*El vész az én Népem, mert Tudomány nélkül való*.” Oh mely nagy meg-utálása vagyon közöttünk a' Keresztyén életnek-is! 30 (f) *Ki a' Gonosságtól el-távozt, azt Bolondnak tartják*. Még ilyen-is alig ha nem találhatik közöttünk: (g) *Az Igasság „el-eset az Vtán,” és annak nincsen előlmente*. Mellyet ha meg-foghunk tapasztalni; tudgyuk meg minden bizonnal, hogy e' (h) *Szű féreg rágtá meg Magyar Országának nagy darabját*. Oh Gyászra Szállot Arva Szegény Hazánk! 35 Gyöngyöt küldöt Isten néked; de im, mind azt ki küldötte, mind a' ki adni akarja, meg-veted! Mellyért, hald-meg ez Isten Fia Szive meg-Sebhetését: (i) „*Sok drága dolgokat mutattam néktek az én Attyám-nak nevében, s-azok között mellyikért akartok meg-kövezni*?” Ama' sok hamissan való esküvés; még egy Nemzetségben sem hallatot, Egeket, s-Angyalokat irtoztató szitok, im mint el-árada Istenem! Istenem! 40

(k) „*Dicsősséges, s-rettenetes név az Isten neve*,” s-hogy merjük hat még-is ily kardéban emliteni? (l) *Meg-köveztetet régen, ki az Vr <D1v> ellen káromkodot*; s-hát most, büntetetlen kellé az Vrnak azt el-szenvedni? A' Szombathnak pedig meg-illése, ó mely sok helyeken 5 Innep rontás, s-az Vr Napján erőszakot tétel! Mellyért, bé kel ennek tellyesedni: (m) *Mivel hogy nem nyugot a' ti Szombatitokon a' föld, a' leszen, hogy „pusztákká teszem Várositokat; akkor a' föld-is meg-Szenteli az ü Szombatit, s-pusztán ál, míg a' ti Ellenségeknek földében lejendetek*.” Am Isten e' fenyegetése szerént, sok helyeken nyugszik ma a' Szombath napokon törettetet, s-terhes szekerekkel meg- 10 nyomattatott föld! Ha azért Isten minket olyakká tenne-is, (n) *mint Sodomát, Gomorrhát*; a' vagy mondhatnánk iteleti ellen? Nem soha, mert vallyon s-hátráb maradté a' Sidókhoz való jó téteménynél Isten szerelme hozzánk? Nem aránzom. Azok el-Feleiték azt, mi-is nem emlittyük meg hálá-adással. Sok Nemzetségek között szedegette valá 15 azokat magának Isten, s-(o) *idegen Istenek között hívá ki Abrahámot*. (p) *Hetven lelkekből, (q) hat száz ezer Férfiakat* tenyésztete, úgy megsaporitá őket. Oly Hires-neves Nemzetséggé tévé, hogy még az (r) *Egyptomiak-is* hozzájuk adták magokat. (s) „*Tíz Pogányok meg-fogták egy Sidónak köntösét, s-ezt mondták neki-e: El-megyünk veletek, mert hallottuk hogy az Isten vagyon veletek*.” Vgyan (t) „*ki nyuitotta karját s meg-erősítette kezét*” a' Nagyságos Isten, s-ugy hozta őket ki 20 *Egyptumból*. Faitalan, s-csintalan <D2r> erkölcsöket pedig, (u) „*közel negyven esztendeigh türté*.” Oly drága földön telepítette vala őket meg, mely (x) „*Patakokat, s-forrásokat*” hozott, „*buzát, árpát, Szőlőt s-mézet*” termet. „*Mellyen Semmi fogyatkozások nem völt; vasa bővön, s-hegyeiből feles értz ki-költ*.” Egész Napnak kellene el-fogyni, ha a' Magyar Nemzetséghez, a' mennyei Felségnek jó akarattját kezdéném bé-hozni. De, mi lün? (y) „*Meg hizakodánk, meg-kövéredénk*,” s-Isten ellen rugodozánk. Mellyért már, ha a' Pogány ellen Isten meg- 30 segéll-is, de erre fog nézni: Hogy az Istent meg-boszszontot Magyarság meg-sepregette; mint régen az ütet, pusztában haragra ingerlet Sidóságot bé nem vivé (z) *Canahánban*, mig abban a' bűnös Nemzetségben tartá. (a) *Azt is meg-vára, hogy az hetven esztendők folyási alatt jól meg-hijánosodgyanak a' Bálványokat földökben tisztelt Babyloniai Sidok, s-uj magh támadgyon*. Ezt akarja azért ma Isten mi tülünk ki- 35 venni; hogy ha, mondgyuk-e ezt egy másnak valóságos cselekedettel: (b) „*Jertek Térjünk meg az Vrhoz! mert ü szaggatot meg, és meggyogyit minket*,” mert, nyilván, (c) „*két, s-harmad nap mulva fel-támazt, s-meg-elevenit minket*”. Ha ennek nem leszen foganattya, ü-is 40 ezt fogja mondani: (d) „*A' ki Halálra való, mennyen Halálra; s-a' kit*

fegyverre intéztem, siessen fegyverre". (e) *Am legyen!* „Cselekedgyék úgy, a' mint néki jobbnak tetik." (f) „Jo az Vrnak beszéde!" Mind az által; az ü hoz-<D2v>zá meg-térteknek lelkek az „élet csomójában vagyon". Miért vallyon?

*Mert, Egyik az, Isteni, s-igaz Hadat viselnek. Ha „valakik a' (g) Magistratus Hatalmasságának ellene támadnak," mivel „Isten rendelését erőtelenítik", effélék ellen való Had-viselés, igaz Had-viselés. Ha kik Testeket oltalmaznak az árthatóságtól, helyessen cselekeszik; mert (h) „minden állatban belé oltotta azt a' Természet, hogy magát, életét, s-Testét oltalmazza." (i) „Az Ember bürt ad a' bürért, és mindeneket valamie vagyon, életeért adgya." Kikkel (k) Jonas hajokázik vala, mindeneket „a' Tengerben hagyigálák," csak életeket tarthatnák meg. (l) A' Gibeoniták, tellyes életekben, csak vizet meregetnek vala a' Sidoknak, s-fát hasogatnak vala, mert azzal életeket oltalmazák meg. Nem szégyenlé (m) David Bolondá tenni magát Achis előtt, csak hová hamaréb szaladhasson el onnét. (n) Benhadad „kötelet vete nyakában", úgy kéméllé életét. Másképpen nagy hitü, mind az által nagyfélelemre jutot (o) Abraham-is, inkább akará Feleségét kárban hozni, hogy sem Eletét el-veszteni. Igaz Had-viselés vagyon hát ott, holott Ember Eletet oltalmazza. Igaz ügy az-is, mikor a' jó Fejedelmek vagy (p) Jobbágyokat, s-alájok vettetteket akarják Haddal a' Pogány ellen védeni; mint Vrnk-is szól vala: (q) „Ha az én Országom e' világbul való volna," <D3r> (így monda) „az én Szolgaim hartzolnának," az az, az én országomat oltalmaznám azokkal. Vagy, a' Pogánytól az Erővel el-vöt jó (r) Földet, s-Váratat viszsza venni. Achab-is nem tartá gonoságnak: (s) „Ramoth Gileadot recuperálni, a' Syriai Királytól." Nem succedála ugyan jól dolga, mert Istentől el-szakadot Ember vala, s-ez-is lün az oka. Efféle Igaz ügyben, vallyon s-nem oltalmazza-e az Hadviselőknék Lelkeket Isten, ha szinte másképpen a' Pogánynak hátat kel adniok-is? Másik az; (t) övé a' Lélek. Nem a' Testből fakasztotta azt; hanem, (u) maga lehellette Emberben. Mint (x) Abrahamnak megbillyegezé Testét a' Környül-metélkedés által; úgy Isten e' pecsétet ütötte a' Lélekre: (y) A' Mennyei Csázáre az! Nincs e' vilagon semmi (z) drágáb a' Léleknél; még sem Curálha-e Isten? (a) Lelkünknek Pásztor a' ü Szent Fia; s-még-is lelkek nélkül hadná-e ennek Pásztori bottyát? A' (b) Lélekben vagyon a' Menyország; (c) abban lakik a' Szent Háromság; az (d) Eghnek ott nyilik meg kapuja; csak el-vetné-e hát magától? Nem, söt inkább: (e) „A' Lélek meg tér az Istenhez, ki azt adta volt."

* I. IGaz ügyet, s-Isteni Hadat csak most említek, ó Könyvhul-
latásoknak fészke! Idegeneknek csudája! s-a' Szülési Fajdalmat tellyes-

séggel el-ért szegény Magyar-Keresztyén-Haza! Im „az (f) háborúságnak, s-dorgálásnak Napjára" jutottál, s-nin-<D3v>csen édes Anyádnak „ereje a' Szülésre." Im (g) mint a' Kőrmös Madarat, úgy kergetnek tégedet a' Sok Ezer több Madarak; s-hova szalatsz, s-mit tész? Bár Jeremiás-okká változzunk; (h) szemünk, sebes Patakokat folyon ki, senki láttára, (i) csak egyedül üllünk; (k) „mint a' Sárkányok, sirjünk, s jajgassunk mint a' Strutz-madárnak fiai." (l) „Pusztán ül már a' Varos," mert, (m) „egy nagy-szárnyú Sas-keselyű" „el szedé a' Cedrus fának tetejét", s-az ü földében vivé. Sok Ezer Szegény Magyaroknak, keze hátra kötve, porázon fűgve, s-a' Sűrű verés miat merő vérben fagyva, kelle szokot édes laktok földöktől meg-vální, s-a' Neszter s-Neper között Tatár Chámnak Hámját vonniok. Mellyet, ó könnyen tartot Testek, bezzeg nem szoktatok vala! (n) „Mint a' Tekét, el-hömpölygete" Isten Téged „meszsze földre," s-oly kevés számra jutata, hogy többire (o) „egy Kis Gyermeke fel-irhatna" téged. Nem csak (p) a' Tartományok Fejedelmi lünek adó-fizetőkké; hanem, csak nem oda lün nagy darab (q) országnak ereje, kincse. Addig (r) akará magát Menahém, az Izrael Királlyá, birodalmában meg-erősítetni; „Pulnak az Assiriabéli Királynak" kelle a' Szegény országnak ezer mása ezüstöt fizetni, és így Sido országnak éhvel halová lenni. (s) „Az ü kezeket egyben csapják a' mi Veszedelmünkön, kik által mennek az uton; süvöltének, s fejeket csóválván ezt mondgyák: Ezé az a' Város, mely föl azt mondták: Bezzeg szép! s-ez egész földnek örö-<D4r> me!" Nyilván (t) „Sionnak Leánya, kel te néked ezért ejjel nappal sirnod!" De a' mi leg-inkább sziveinket, mint éles-tör, szaggattya: (u) A' mi Eletünk, „az Vrnak meg-kent Királlyá meg-fogadtaték a' Törben, ki föl azt mondtuk, hogy az ü árnyékában élünk a' Pogányok" igája alatt. Oh Istenünk! Istenünk! s-mit tegyünk? Bezzeg jól járanak, kiket (x) a' következő „veszedelem előtt el-szólítál!" Nagy áldásod lün Vram (y) Josiáson*, hogy ütet Attyaihoz takarítád, „s-a' nagy veszedelem előtt Koporsójában békeséggel" vivéd! Idő folyva, sokakat meg-szánál néped közzül, (z) ágyas házokban bocsátád, s-a' mindgyárt következő harag előtt őket el reitéd. Ezek közzül való vala, az el-siető veszedelmet meg-Prophétált, ritka példájú (a) HOLDA Aszony;* kinek, ha e' romlás szeme előtt löt volna, alig ha ily veszély nem követte volna: (b) „Ha meg-láttya, hogy a' Gyermeke nincsen, meghall; és ekképpen a' mi" Anyanknak „vénségét, nagy keserűséggel juttattyuk a' koporsóban." E' Nagy meg-becsülhetetlen kárnak, s-szőrnyű romlásnak, vallyon s-mi lün oka? Isteni Hadrul beszélgeték hiszem! A Z I S T E N I - H A D N A K S Z Ü K V O L T A. Vallyon s-mellyik az? Ez; mert, ha az Had-índításban nem-is, de vétkeztünk az

Hadakozásnak *modgyában*. Talán erőnkben bízunk, s-Istentül segítséget nem-kértünk. Efféle sikkasztá s-veszté régen az (c) *Izrael*. A' vagy; ha Csátára mentünk-is; Ki tudgya, nem távoztattuk el, az ha-*<D4v>* dakozásban forgo Isten ellen való bünöket, noha meg-mondatot volna: (d) „Mikor Táborban szállasz a' te ellenséged ellen, meg-örizzed magadat minden gonosztól.” Meg-eshet ez-is; nem meritünk *Josapháttal* az ütközetre; ki, (e) a' *Teméntelen Sokaság* ellen, tellyes szivébül „keres meg az *Vrat*, s-Böjtöt hirdete az egész *Judának*,” hogy az által meg-ismerné a' Nép temérdek vétkét; s-a' büntetés el-háritásáért melegebben könyörögne. Efféle dolog-is foroghatot fen; mert hirtelenkedtünk az *Haddal*. Ollyankor, ha az *Izrael Királlyá*, *Joas* élt volna, az ellene támadni akaro *Juda Királlyát*, *Amasiát* így dorgálta volna meg: (f) „üly veszteg házadban! Miért” támaztasz gonoszt, „hogy mind magad el-veszsz, s-mind *Judát* magaddal együt el-roncs?” Vgyan-is, mindeneket elsőben meg-kel próbálni, s-ugy az *Hadakozás*hoz fogni; mint a' jo *Orvosok*; hogy addig, nem metzik *Embert*, valameddig az egész *Test* nem *periclitál*. Bizonyára igen szükséges a' *Táborban* a' *Szilai életnek* meg-tiltása-is; mert minnyájan azt akarjuk, hogy ollyankor, (g) a' mi *Vrunk Istenünk* mennyen el velünk, „*Ellenségink ellen való hartzolásra*,” ha pedig a' mi *Táborunk*, *Menedék* helye leszen a' *Gonosságnak*: (h) „*Nem álhat megh Izrael az ü Ellen-ségi előtt*,” „mert magát átokkal fergette meg; s-mind addig sem leszen *Isten* velünk, míg a' *Gonosságot* ki nem gyomlállyuk.” Hasznos a' jo *vitéz* az *Hadban*, de leg-hasznossab az *Isten Kegyel-<Elr>* megjelenése. Iaj! s-mely nagy, *Te Deum laudamus*-tis kellene a' diadalom után énekelnünk! *Melchisedekkel*, az *Abraham Nyertességének* így örvendeznünk: (i) „*Aldot legyen a' Magasságos Isten, ki*” tégedet oltalmazván, „*Ellenségedet kezében adta*!” (k) Az *Hála-adásnak* völgyében gyűitenünk a' *Népet Josapháttal*, s-ugy köszönnünk meg süveg-levéve *Istenünk* jo akarattyát. Nem utolsó *Vétek* itt, a' másoknak megnyomorítása-is. *Vitézek! Vitézek!* (l) „*Senkit meg ne roncsatok*,” hanem, „*meg-elégedgyetek a' ti Soldotokkal*.” Mondgyátok inkább ezt: (m) „*Pénzen adgy énnékem eleséget, hogy egyem; vizet is pénzen adgy, hogy igyam*.” Mert másképpen: (n) „*Csak egy lehetetlen, hogy azok a' Vitézek boldogul hadakozhassanak, kik uti-költségül átkokat, s-könyvhullatásokat vesznek magokra*.” Régen ilyen *Törvényt* adának ki: (o) „*Ha Kapitány akarsz lenni, Hadadra Szorgalmatos gondod legyen. Még csak csirkéjét, vagy juhát se vegye el senki másnak. Szölejét, vetését meg ne károsítsa. Az Ellenségtől nyert praedabul, nem a' Szegény Ember siralmából kel élni*.” Itt, mind a' Nagy Méltóságok kényszerítettnek meg-fizetni igaz *Haza-fiai*nak; (mert kicsoda érdemli

inkább meg a' jó fizetést, mint az igaz *Vitéz*?) mind, ha az hirtelen nem lehet-is; kényszeríti *Isten* a' *Vitézeket*, az *Ellenségtől* vőt *Praedabul* élni. Ha *Igaz Vitéz-Ember* vagy; *Táborozásodban*, (p) „*ne vagd ki a' Gyümölcs termő fákat*,” melyet *Isten* tüled meg-*<Elv>*tiltot: Nem a' *Természet*; hanem, *Ellenséged* ellen kel *Hadat* viselned. Mi hasznát veszed annak-is; ha a' meg-gyözteteken fellettég kegyetlenkedel? (q) „*Hogy ha a' Nép, mely vagyon a' Városban, békeséggel felel tenéked, s-meg-nyitja a' kaput; adó-fizetők legyenek, s-szolgálynak néked*.”* Hát ha nem akarja? *Meg hadgyad* „*az Aszonyi-állatokat, a' Kicsinykéket, s az oktan állatokat*” még-is, ha „*a' férfiakat le-vágod-is*.” Még a' *Pogányok* ellen való *Hadban*-is meg-hagyá ezt *Isten*; mentül inkább a' *Keresztyének* között? Efféle drága, *Hadi-Gyemántok* nem-tündöklésekért lesznek ám meg a' sok félelmes szívek az *Hadban*! Vgy hogy, akar megnyit mondgya-is az *Hadi-Fü*: (r) „*Kicsoda félelmes szívű? Térjen haza!*” De ük, még-is hátat adnak. Nem gondollyák ezt meg: (s) *Hogy a' mérészség, erős kü-fal gyanánt vagyon az Hartzon*. Szegény Magyarok! Ezek lehetének nektek, ez el-múlt *Hadakozásban* Szemetekben vért óltóitok! Kérlek, s-Istenért-is kérlek, jobban Bölcselkedgyetek ez után! Ez *Vtakon* pedig.

II. I. *EDes Hazánknak*, a' sok *Holt-Testektől* meg-dögössödöt *Ege*; a' *Vérrel* Bé-borult mező; a' sok jo *Magyar-Fejeknek* meg-nyuzások; a' *Teményteni Racheleknek* *Gyermekek* *holt-Testeken* való Csüggedezések, s-*(t)* *vigasztalást* venni nem akarasok, bokrossan arra tzeleznek; hogy már *<E2r>* valaha egyszer az *Igaz Magyarok*, egyben *Kötöt* lélekkel, boszszujokat az *Ellenségen* (ha lehet) meg-állják. Ne halgasson mar *Hüvelyében* a' *Fegyver*; nem kel *(u)* „*kapákat a' szabályából, s-sarlovak a' Dárdakból*” csinálni, *Ellenben* legyen most. Sőt a' kik igaz *Dávidi-lelkűek*, *(x)* a' *hegyeken* meg-sebesítették el-hullásokat azért sirassák, hogy mar valaha a' *Juda fia*-is, a *keziből* való *lövésre szokjanak*. Oh bizony ideje volna már egyszer magunkat oltalmaznunk! *Hunyókáló* szemeinkből ki-üthetné nyilván az álmod, enyi feles ország *Kulcsainak* el vételek, szép *Váraink* erővel hatalommal való el-foglalások. Nem száná *(y)* *Sichem* *vérét*, *Dinaért*, hát mi, miért kedvezünk kényes *Testünknek* szép *Hazánkért*? *(z)* *Szomorú* *vala Nehemiásnak* *ortzája* kedves jo *Földeért*; hát nekünk, miért nem esik meg *Szivünk*, *marokni* *Határunkért*? Csak *Aszony* *vala Esther* *Királyné*, de még is, így busong *vala Szive*, a' *Sidokért*: Oh, *(a)* „*micsoda Szemekkel nézhetném azt a' Nyavalyát, mely következne Nemzetségemre, s-hogy szemlelhetném az én Attyám-fiai*nak *veszedelmeket*?” Ha *Moses* kívánsággal fel-vallalta, az *(b)* *Isten könyvéből* való *ki-töröltetését*; *Pál Apostol*, nyereség gyanánt tartotta, *(c)* *Attyafiaiért*, *átok*

ká való lételet; ó hassa meg mar effele Sz. letzke a' mi el-tunyult el-
 ménket-is: (d) „Mi nekünk-is adnunk kel Eletünket, a' mi Attyánk-
 fiaért.” Menyi Esztendeje már annak, hogy a' Magyarok Iste<E2v>
 nének egyetlen egy Fiát, gyalázzal illeti a' Pogány? Bizony, bizony,
 igen méltó; hogy (e) Ezechiás meg-szaggassa ruháját, Rabsakénak e'
 káromkodó szavain: (f) „Nem Szabadittya meg az Vr” (a' ti Christus-
 tok) „Jerusálemet az én kezemből”. Az ide tartozó Vt mutásra valok
 ezek. (1.) Ne Vrlakodgyék (a' nagy-Istenért) már többé enyire e' két
 Pronomen* a mi Szállásinkon: MEUM, TUUM. Ha csak a' (g) „magunk
 Hasznait keressük, s-nem a' Christusét,” Hazánk árulói leszünk. (2.)
 Ne legyen a' lelki-ismereteken való erőszak-tétel. Isten Vrlakodik azo-
 kon csak, nem Ember. Sok Ezer Pogány veszet volna eddig; ha a'
 Keresztyének közöt, afféle dolgot vitató Emberek nem Nyughatat-
 lankodtak volna. Régen (h) „el jöt már az utolsó Idő;” melyben; (i)
 hittül való szakadások vadnak, s-lesznek-is. Soha nem nyommazhatod
 ugy meg a' Lelki-ismeretet, hogy e' ki-mondot Régulát el-roncsad: (k)
 „SZÜKSEG MEG-LENNI AZ HASONLASOKNAK.” Hadd Istenre a'
 Religio dolgát; mert ki mutattya ez áldot Nap-fény, az Atomusokat-is.
 Most ezt ird fel hasznodra: Az Okos elmék ezt mondgyák: Ha a' Test-
 nek táplálására sokat kereső kezek nem segéllik, csak a' kézkeresmé-
 nyéhez támaszkodó rest Hasat, ük-is el-száradnak. Ved hozzád te-is e'
 gyógyító Pilulát: Bizony én igaz Magyar, segitem a' Magyart. Ez is már
 it a' Dolog.

<E3r> II. Valaki Keresztyén nevet visel; tartozik köz-jóra bo-
 csáttatot Lelket-is hordozni, és így Isten ügyét elől-mozdiddogalni.
 Ha Ióság vagyon a' Keresztyéneknél, nem kel annak meg-szoritodni;
 hanem, másokkal-is magát közleni, mert a' Iónak ez az ü Virága, hogy
 azt másokkal-is Illatoztassa. Miért nem emelnök a' Napra Szemünket,
 mely az ü Világát nem tartya magánál; hanem, egész e' Világgal közli?
 Sőt, többet világol másnak, hogy sem magának. A' kezét-is job el-vág-
 ni, hogy sem a' Fü forogjon veszedelemben. Az Ember sem magának
 született, mert másképpen nem volna Társalkodo-Allat. Mások javáért
 köszönt bé e' Világra. A' mi Szegény Hazánk s-Edes Barátink oltalma-
 zásokért, születünk egyikért. Ighen Beteg Maga-Szeretet az, mely csak
 a' maga saját Cselekedetinek Centruma. Minden Magános-Embernek
 meg-maradása, bé-rekeztetet a' közönséges jóban. Az Emberben, vala-
 mely Elet-tartó Rés, Fü, vagy Sziv, ha gonoszul vagyon, az egész Test
 nyögh akkor. Magában egy Csep viz, igen Erőtlen, de a' soka, nagy
 dolgot mivel, sőt Oceanus Tengert szerez. Kik a' Természettől visel-
 tetnek, ám bár csak ezeket gondollyák meg. Kik pedig valóságos Ke-
 resztyéneknek tartják magokat; s-édes Nemzeteket, Vitezi módra,

karjokkal s-kargyokkal akarják oltalmazni; fogadgyák jo szivel, az így
 szólló Vriast: (l) „Az én Vram, s-Vramnak <E3v> szőlái mezőben
 vadnak,” „s-hogy enném, innám?” Vgyan el-tökélyed magadban ezt:
 (m) „Ha el-felelkezem rulad” (édes Magyar Nemzetsegem) „Jerusalem,
 felelkezzék el magáruul bátor az én job-kezem.” A' Keresztyéneknek
 szorulása, az Isten Igébaja. Valaki, mikor keresi a' keresztyénség ja-
 vat, ugyan akkor fut-fárad Isten dicsősségeért-is. Oh ki szép dolog
 Istent akkor segélleni, mikor a' Keresztyéneknek succurrálsz! Isten
 Teremtet-állattya vagy hiszem, oh áldot Keresztyén! ha ki tagadod
 magadat Vrad igaz ügyéből, félre taszítod az ü Felsége raitad való Fe-
 jedelemségét-is. Fontban vethetetlen áldásával birsz pedig ez áldot
 Királynak minden nap; mellyek ugyan feredve usznak a' Christus
 Iesus véreben. Miért nem esel már egyszer ily gondolkozóban Keresz-
 tyén Ember? Istenem! Felséged én velem ilyen Frigyet kötöt: Istened
 leszek én, te pedig én Népem. No hát bizony, szükség nekem, a' te
 keresztyén Népedet segéllenem a' pusztító Pogány ellen. Ne tarcsatok
 attul bár Keresztyének! hogy az igaz Isten ügye, a' Pogány ellen elől
 nem megyen, csak akarjátok egy szivel. Vgy tudom, mindenkor Iob-
 kéz felől al a' Keresztyén, s-ü Győzedelmes az ellen. A' vég szokta a'
 dolgot dicsírni, s-Commendalni, nem a' kezdet, sem közép. Magad-is,
 Keresztyénül vallod ezt: Hiszem a' Szenteknek Eggyességét! Hát mi-
 <E4r>ért tagadnád még-is ezt alattomban, keresztyén Tagiaidat nem-
 segélvén?

III. Immár a' leg-nagyobbik Fegyvert kel oldalunkra kötnünk,
 egész Keresztyénségül, a' Bűrünket Testünkről le-nyuzot Pogányok
 ellen. A' pedig, a' Csatazó Keresztyénségért való Forró Könyörgés.
 Ha e' nem leszen, bar semmi külső Fegyver ne legyen Készen. E' volt
 az Isten Népe, mindenkori Keresztyén szokásában, az Isteni Tisz-
 teletnek Izi. Vgy nem hagyhaták ezt el, mint régen a' (n) sőt az áldo-
 zatban. Ezért Tanácsoltaték, ama' Szennyében régen hevert Városnak-
 is ez: (o) „Kiálcatok az Istenhez szüntelen.” E' jellel tétetik felre,
 Isten számára a' Kegyes Ember; ha ü, még (p) Ellenségjéért-is Könyö-
 rög. Igazán Nagy-Attyai nevet érdemel ezért (q) Abrahám, hogy ü még
 a' Latrokért-is meg-cselekedte azt. Menyivel inkább szükséges, Isten
 Népeért a' (r) Törésre állani! Az Isten Haragra változott (s) ortzáját
 meg-kérlelni! (t) Dáviddal, a' romlot Népeért fohazkodni! Ki-is ugyan
 „le-esék véneivel együt Ortzájára.” Aron pedig (u) füstölésre szerzet
 edenyét rántá, hogy engesztelje az Engeztelendőt. Efféle Kegység-
 Gyakorlást meg-lehet ugyan a' Köz-helyen-is végben vinni; de zörgéstől
 üres helyet-is kel ennek rendelni; hogy Sidó (x) Esther Aszonnal, ki
 ki, hozzá tartozóival együt, büjtöljön. Illyen igen szoros ügyben,

(y) meg kel kinek kinek Isten előtt jelenj; s(z) kicsiny-<E4v>túl fogva nagyig a' Szomorú Szív Gyászszát fel-öltözni. Miért vallyon? Mert a' Feles-Számbúl álló Buzgó Gyűlés, Istentől-is felessebb kegyelmet nyér. Mikor az (a) *Egész-nép Isten Házában megyen, „ot Nap-estig sir, s-Bűjtölis az Vr előtt;”* igen nyertes leszén. Ezt ne csudáld senki! Mert (b) *„Isten emeltet ellenünk Zaszlót a' Pogány népekkel;”* üt-et-is illeti hát ez; hogy mint a' Tenger kevély Habjait, az ü kemény Fel-fuvalkotságokat-is, így meg-dorgállyá: (c) *„Továb ne meny, csak eddig!”* im ez én hatalmam, „ellene ál a' te Kevély Habjaidnak.” Isten, s-Felséges Isten! mely igen (d) *fontban meg-mérettetet Enosok* vagyunk itt! Az Haraggal közinkben jövődö Isten ellen, kicsoda az, ki reménkedésével, (e) *Gyepűt fonn?* Maga is, ugyan csudálkozik ezen; hogy nincsen oly Adam, ki (f) *magát közben vetné.* Talám nincsen tudtadra még Iámbor Keresztyén Magyar, a' Másokért való Könyörgésed Ereje? Még nem-is voltál, mikor ez iratott: hogy (g) *Moses el-fordította Pharahorúl Isten plágáját.* Eleidtől hallottad: hogy az (h) *Achab Földét, az „hozzánk hasonló Illyés” Imádságra, fel-szabadította Isten a' szörnyű szárazság alól.* Vallyon s-mostan-is; szíves, s-sűrű reménkedésedre, nem mondhattya-é ezt a' Pogányságnak: (i) *„Elég már, hadd el!”* Nyilván meg-cselekedheti; (ha onszolod) mert ü Hívei ostromlásokra meg-köttetik, s-ugyan így keredzik: (k) *„Bocsáss el Engemet.”* Ne <F1r> szóly bátor itt így: (l) *Isten-Győző volt az; s-azért hajthatta meg Isten Szívét.* Mert; minden Keresztyén Ember, (m) *Isten-Izraele.* Más az; hiszem te, (n) *Felebarátodnak, szerezhetz könyörgésseddel Bünbocsánatot; (o) az Halált nem illető dolgából, hozhatz ki Eletet;* Hát, nem nyerhetnélé külső Békeséget, édes Vérednek; s-Nemzetednek? Holot, oly dragalátosok Isten Szeme-fénye előtt a' lelki-Izraeliták; hogy ük, ugyan (p) *„Izrael Szekerei, s-Lovagai.”* Merő Lothok ezek; kik valameddig Sodomaból ki nem mennek, (q) *nem vesztheti Isten addig el a' Varost.* De talám nem könyöröghetz? Oh bizony szomorú hát sorsod ez aránt! Mert, annélkül szükölködöl mellyel meg-kellene szorongatásban esett Attyád-fiait segéllened. A' (r) *Szükölködő Szegént, tartozol eléb-gyámolitani kezed édes munkájával;* nyilván, méltób könyörgésseddel! Az ü édes Nemzetekért ritkan Imádkozok sem találunk itt magoknak menedék helyet; mert ük szokták Istent, (s) *nem mindenkör segítségre hívni.* Maga, vaj-ki bü Könyvet facsarnak Isten szeméből ki; mert a' Nagy Felség, ilyen panasza nélkül azt nem-tűrheti: (t) *„Jakob! nem hiszsz Engemet segítségül, söt inkább meg-fáradtál én bennem Izrael!”* Am lássad, ha ugyan efféle, Nemzetédért való Ritka Könyörgésben Gyönyörködöl! de, tudtadra legyen: Hogy az Hartzon El-eset Magyar-Vitézeknek véreket,

méltán tulajdonithattya neked Isten; mert lá hogy, nem <F1v> har-tzoltál érettek Imádságodban. Nem kicsiny Eset, az Eletet meg tartó Ezközökkel nem élni, holot Hatalmadban vagyon az. Nagy jele-is afféle, az Isteni félelem nem létének, a' Iob Baráttya ama mondása szerént: (u) *„Bizonyára te az Isteni felelmet semmivé akarod tenni,”* hogy *„az Istennel való beszélgetést nem akarod.”* A' Könyörgés volna ám az! Oh nagy Isten! bár ne csudállyuk, hogy a' Pogányságnak ekkediglen hátat adtunk; mert, Könyörgöttünk ugyan, de még-is az Ellen-ség meg-futamtatot bennünket, s-csak ily panaszt töttünk: (x) *„Meg-vetettél Vram mostan minket, s-felette meg-gyaláztál; nem jövől ki sereginkkel; hanem, meg-futamtatál minket Ellenségink előtt.”* Eleget Kiáltoztunk; de mind ennyi sűrű reménkedésinkre-is, (y) *bé-dugta Isten füleit;* s-népének könyörgése ellen való haragja miat, (z) *„füst ment ki orrából.”* A' Buzgoságtalanság volt egyik oka; mert, (a) *nem kerestük tellyes szívből az Vrat.* (b) *Nem költögettük magunkat fel a' foházkodásokra.* Mint az Harom Tanítványok, (c) *Aluszekonok* való-lának Vrunk Szenvedésekor; így mi, Christusunk Tagjai Szorongattatá-sit, alig ha Szem-hunyva nem néztük. Az Hit-nélkül-valóság-is veszedelmes ez aránt; mert Szent Jakab (d) *kételkedes nélkül imádkoztat.* Meg-vetheti itt lelki-hátát az Hit; mert, Istené az a' Nép, mellyért Imádkoznunk kel. Tegyük le bár ezt; hogy a' Magyar Nemzetség oly vétkes, mint régen Sodomá; de, <F2r> ugyan töb (e) *Igazak* találtnak abban, hogy sem ebben. Es így nagy oszlopok gyanánt lehet ez a' jó Lelkeknek: (f) *„A' te nevedről neveztetünk Vram! ne hadgy azért el minket.”* Hát ha még, a' magunk Romlasat meg nem ismerhetésnek kellene kérdésben jüni; mit mivelnénk? Mert, (g) *„Szív-nek Plágáját”* kel gondolkodora venni. Mi nem szerez efféle állapot Bizodalom-nélkül-valóságot! mert, mentül inkább Feje-haitva sirdogal az Isten Izraele, raita történt Gonoszán; annal nagyob Erővel bir. Az hogy: (h) *„Mikor Erötelen,”* (maga fekélyét tapogatván) *„akkor erő-seb.”* Lám, az Isten-Bainakja Jakob-is, akkor vün (i) *diadalmat a' Teremtőn, mikor (k) „Csipejének forgo-csontya”* ingadoz vala. Háromszori vissza verést szenvedé, ama (l) *Kölyöki-nevezetet,* könyörgésével vissza vert Aszony-is; de ollyankor esék illyen szó: (m) *„Oh Aszonyi-Allat, nagy a' te Hited!”* Eddig vagyon a' Könyörgés; immár Sirni-is kel.

IV. Nagy Kü-Szív viselés volna; ki Hazájának ennyi kárán, s-az azt Szerző nagy rakás Gonosságán meg nem indulna. Hoszszú Cathalogust irt az Irás efféle kesergökrül. (n) *Davidot fáradva;* (o) *Ezechiást nyögve;* (p) *Jobot, „porban s-hamuban” bánkodva;* (q) *Manessest, igen meg alázva;* (r) *Esdrást, Térdre esve;* (s) *Danielt, bánattal rakva;* (t)

<F2v> Ephraimot, tzombját verve; (u) Petert, keservessen sirva; (x) Magdalenát könny-csordulva; (y) Izraelt, Sionban sirva; ugyan ütet, (z) Könyhullatással magvát vetve, adgya előnkben. Ezek, magok vétségét kesergették. Találkoztak olyak-is; kiknek a' mások Bünei szerettek faggatózást. (a) Samuel, siratta Saul; (b) David szemeiből, „árvizek folyási származtak,” a' Nagy Isten „Törvényi meg-nem-Tartoiért.” (c) Jeremias „a Nép kevélységeért, reitek helyekben” sirt. „Amaz (d) Igaz Loth,” „lelkét gyötri vala” Sodoma gonosságáért. Maga Vrunk-is keservessen (e) meg-jaigató Jerusalemtól háládatlanságát. Méltan-is; mert vai ki nehéz az igaz Barátnak, mikor szives Baráttya gyalázattal illetetik! Az Hivek pedig (f) Isten Baráti. Hát hogy ne esnék meg szívek, az ü édes Istennek ellen tőt ezer s-meg ezer vétkeért? Szánnya az igaz Keresztyén, hogy ennyi Millio Lélek megyen a' Veszedelemre. Szive-sve gyötrődik ezen-is; hogy Isten ily keméllés nélkül rongállyá az ü kedves Seregét. Ama Kegyes, s-jo Josias ki-szólítatván; (g) „Siratá ütet Jeremias-is; mind az éneklő Ferfiak, s-mind az Aszonyi-Allatok zokog-ják vala ütet.” Ekképpen (h) Nehemias, a' fogságból haza szabadult nyomorult Sidók keserves sorsán, sirdogal vala. Effele drága Lelkü Emberek, nem hagyának ám magok után ilyen irást: (i) „Valamikor az Vr Achazt veri vala, annal inkább vétkezik vala az Isten ellen.” Inkab, nagy di-<F3r>csiretíre szolgál Mosesnek, ki noha elég kedvére tartatik vala Pharaoh Vdvarában; de még sem nyughaték, mig (k) „meg látná az ü Attyafiat.” Nem hadnanak ám ezek minket addig alunni bocsátkozni, ha ezeket valójában értenők. Mert a' magunk saját (l) „álnoksági-is, csomóban pecsételtettek”. A' közönséges vétekről pedig, ilyen irást találunk: (m) „A' Föld-népeken utálatosságok, bétöltötték e' földet tellyességgel.” Vgy-is csordultig áll e' szegény Hazában a' gonosság mértéke; hogy az Vr, ugyan ezt kiáltya Angyalának: (n) „Indicsad sarlodat, s-arass; mert a' földnek aratásra való gabonája meg szaradot.” De, ki kesereg ezen vallyon? Kevés igen. (o) Örömmel tellyes országban lakunk; (p) Vigaságban telhetetlen Városban nyugszunk. Vgyan meg-tiltottuk egy más közöt, hogy (q) senki ne mennyen gyász ruhában, az Assverus Király Vdvarában; oly boszszuságunkra vagyon a' bánat, s-keserűség. (r) „Nem tudgyátoké, hogy siralmas lesz ennek vége?” Hát ha ez Halhatatlan Emlékezetű Nagy Fejedelemnek véletlen el-esését meg-gondolnok, ki felet most Parentálunk! Már e' valójában sirattathat.

III. OH Fenes s-Gyalú Vidéke! hova tőd a' Keresztyén, s-Vitéz Fejedelmet? Mit mivelétek (s) Gilboa hegyei, az Isten Fel-Kenettének? Azt kelle-e el-sikkasztani, ki az (t) Oroszlánnál e-<F3v>rössebb volt? Kinek fegyvere (u) a' Pogány „Ellenség véréből, s-azoknak kövér testek-

től, soha hiában nem járt?” Legyen Szabad nekem-is Daviddal együt, Kegyelmes Vram, Fejedelmi Méltóságodat, a' Természet szerént való Ellenség ellen, Oroszlanhoz hasonlitanom. (x) „Micsoda erősebb az Oroszlánnál?” Szem-kinyitva alszik ez, úgy vigyáz. Senkit nem bánt ez, hanem ha elsőben mástól ingereltetik. Az előttök magokat igen meg-aláztaknak kedvez ü,” s-nem támad reájok. Mások ólálkodván az Oroszlánok Eletek el-fogyása után, nem szaladnak ük el, mert a' nékiek, mint ilyen Nemes Teremtéseknek, gyalázattyokra szolgálja; az őket Vadászok előtt inkább lassan ballagnak, s-magokat az oltalmazásra-is készítetik. Ha mikor nékiek tenyészések vagyon; azokért erős buzgosággal csatáznak; úgy hogy Eleteket-is sokszor Halalon cserélik el. Felette hálá-adó Allatok-is. A' Historia mondgya; hogy Androdonak azért kedvezet Romában egy Oroszlán; mert, ki-vőtte volt megdagadot lábából a' Tövissét. Nem csalatom meg Kegyelmes Vram! ha ezeket, Boldog Emlékezetedre hagyom. Mind Ben, mind Kívül, Hadad környül való fáradhatatlan vigyázásodat, s-éjjeli nappali nyughatatlanságodat: hirdethetik azok; kik e' Virtust benned álméklodva dicsírték. Hogy Alhatatos Hitednek meg-felelhess, s-az igen kevés számra szorult Magyar Vitézeknek-is kedvezhess; <F4r> ám többire Házadra várád üldözőidet; s-úgy kelle kés-kételen kardhoz nyulnod. A' nagy Türest pedig, s-még Gonosz Akaroidnak-is, fellettéb való kedvezést, im mindenek kiáltyák! s-azt-is mondgyák: Hogy ha David, (y) Joabnak pirongatását; (z) Semeinek undok Szitkát; (a) Saulnak szörnyű vétkét, el nem türte volna; soha a' Szegény Haza, s-annak Vitéz Fejedelme, így nem jár vala. Fel-támad talám még Salomon, ki, a' más-emberek (b) véré, vissza téríti Joab Fejére. Ily Méltóságos Fü, mint a' Nagyságod Fejedelmi Széki, alig foroghata valaha nagyob veszélyekben; Szívet, s-Hazát epesztő keserűségekben. Mint a' Noe Hajoja, csak hányattatál. Leg közeleb ez utolsó három, s-négy Esztendeidben, nevezetesben, mindenünnen érdeklének a' kemény szelek. Minden felől csak ez jövendőlkö szokat halgatod vala: (c) „Szó vagyon Nap keletről, szó vagyon Nap-nyugatról; sőt az egész négy Szelekről.” Keletről, ily Edictum vala: (d) „A' Szántalan Sokaság, a' ragadományért jü; hasonlatossak a' Nap-keleti” száraztó „szélhez; ez, sok szántalan Rabot gyűit, mint a' fövenyet.” Nyugat, ezt adá ki: (e) „Fordita a' Jehova nagy erős Nap-nyugati szelet, mely fel emelé a' Sáskákat, s-veté a' veres Tengerben.” Valóban oda veté, s-el-veszté. (f) Sáska vala hozzá-jok képest, ez a' marokni Nemzetecske; mellyet, nem veresben, hanem veresben öltöztete, addig fuva. Még Délről is Szél-zugás hallaték; mely, e' szegény Magya-<F4v>rok (g) „Házát meg-rendíté, s-Fiaira szakasztá.” Az Eszak sem marada el; hanem, jo idején (h) „forró

fazakat" készite; s-száját maga felől hagyá; hogy nézhesse az abban öntöt viznek mind hidegségét, s-mind melegségét. Noh, Kegyelmes Vram! (i) *raitad az Ellenség, s-mit mivelsz? Efféle, mindenektől elhagyattatott Szorongatásidban, csak így felelél hiszem: Hadjárjon Istenem! Legyen úgy, mint akarod! Nem bánom; bár: (k) „Serkeny-nen fel az Eszaki szél,” s-még a „Déli-is jűjön elől;”* mert tudom nyilván, ha az én Testem „Kertecskéjére fű-is, drága illatu” Könyör-gésim, s-Istenben vetet erős bizodalmmam, kezdenek „folyni.” Vgy-é, erős Szivű Oroszlán, hogy nem Szaladál el? Elöl allal inkább, s-ezt kérdéd: (l) *Kit kerestek?* Kevés Ember olvasta, hogy, Gyakor Fejedelmi-Fejek, magokat vér-utára bocsássak; de, a' te Méltóságos Te-kintetednek, efféle mondás téték: (m) „A' vagy ilyen Ferfiunak, minémű én vagyok, illik-é el-futni?” Iobban akarád el-hanyatlot, s-izsönyű Számű Pogánytúl Erejében el-szakadot Kisded Seregedet így Vigasztalni: (n) „Erőssek legyetek”, „s-ne féllyetek” a' Pogany „Assi-riusoktúl, mert mi velünk többen vadnak, mint sem ü vélek;” hogy nem mint szép Dicsiretes Fejedelmi Coronádat a' porban takarni. Iol vagyon Kegyelmes Vram! (o) „Meg-hartzoltad ama Nemes hartzot!” Talám nagy-vakmerőül? Vgy tétzik ugyan némellyeknek; de, nem helyyessen. <G1r> Mert; nem (r[!]) kisirté Istent; sem nem üte vakjában a' (s) *David három Vitézivel a' Philisteusok Tábordára.* Hanem; (t) *mikor az Hegyekre vetette volna szemeit, s-nem volna sohonnan semmi segítsége;* úgy ereszkedék, e' Világ előtt veszedelmes; de Isten adta, dicsősséges hartznak. Mely Boldog *Conflictusban;* Legyenek Aldottak Istentől örökké azok az (u) „*hatvan erős férfiak,*” (igazán csak kevés számúak)* kik e' Nagy-értelmű, s-nagy itiletű, könyhullatásával sok háboruiban ortzaját asztatot *Salomonnak,* *Agyai környül* voltanak! Az *Elet Könyvébül* soha ne töröltessék ki azoknak nagy emlekezetek; kik, ez Isten fel-kenettettéhez magokat, ilyenképpen köték: (x) „*El a' mindenható Nagy Isten! s-Vram életére-is esküszöm, hogy valahol leszen a' Fejedelem, mind éltében, s-mind halálában, ott leszen a' te szolgád-is.*” Ah Pártosok! Pártosok! ha kik lehettek. Im mely darabos beszédi vadnak *Davidnak* felöletek: (y) „*El az Vr, hogy halálnak fiai vadtok, kik megh nem örítették a' ti Vratokat, az Vrnak megh-kent Királdlyát.*” Nagy oltalmazást érdemle e' Király, maga micsoda jóra becsültethetik vala? Vram Kegyelmes Vram! jól tudá a' Nagy Isten azt, hogy e' gyászos s-Hadi kisirtetidet, (z) *Hited mértéke szerint szenvedheted;* ő Szent Felsege sem mére többet reád. Maga oly próbákban valál, mellyekben, alig hiszem, hogy Szent David löt legyen. Mert ü, noha Sivatag <Glv> pusztákban bujdoklik vala; sőt az (z[!]) *Adullám* setét barlangiában vonta vala

megh magát; de ugyan hozzá bocsátá a' Vér szopó Saul, „*Báttyait, Attya haza népét,*” „a' *Keseredet szivüeket; úgy hogy, négy százra telének*” szegények. De te tüled Kegyelmes Fejedelmünk, alig ha nem tilalmas vala, még jámbor szolgaidnak-is, s-azoknak leveleknek, veled való Beszélgetések. Ha e' jámbor *David* megh szorittatott; szaladhatot *Achishoz;* de Egh alat néked, Dicsősséges Fejedelem! nem lün hol Fejedet le haitanod; csak így foházkodál: [a] *En Istenem „lásd meg! im nincsen, ki engemet ismerjen, nem szaladhatok el, s-nincsen ki az én életemre gondot viseljen.”* Bizonyára úgy vala; s-ez-is lün az oka; hogy mint *Oroszlán barlagi, s-magadat oltalmazásra készítgesd.* E' Su-tullá ki belölled, amaz Edes Nemzetedhez gerjedező szokat: *Kész vagyok egy bokrot meg-festennem véremmel.* Ez Hazádhöz gerjedező Lelkednek melegsége tétete ilyen biztatást: *Vitézek! Vitézek! az én Vérem sem drágáb a' Tiéteknél.* Oh! De bár, azt a' mezőt, hol el-esél, nevezzük (b) *Vérnek mezejének.* Mert; csak magad egyedül való Vé-rével-is túl annyit, mint (c) „*mi tiz Ezeren.*” Amaz *Arabiában* termet, (d) *hat száz s-hetven esztendőket el-érhető Phoenix* Madár felől hirde-tik; hogy ü meg-öli magát, csak vehesse fel ujjab életét. * Im Kegyelmes Vram! kész lül Eletedtül meg-válni; a' Magyar-véren felnöt Pogány Fegyverét örömmel rád várni; s-kész szível úgy az Hartzra menni; mert tudtad jól ezt: <G2r> hogy (e) *az érdemli meg a' dicsiretet, ki Hazájáért kesz megh-halni.* Nem egyszer kétszer ért ilyen gondolat: *Csak Vérem által hivattassék haza ez Haza Békesége, nem kéméllem azt edes Nemzetemtől.* Országodhoz, s-az Keresztyén Lakosokhoz való *Háládatosságod,* ám Halált szerze! (f) *Meg-tartád igazán Hitedet,* nem gondolván sok gonosz Akaróiddal. Mint a' Fényes (g) *Nap, „mind jóknak, s-mind Gonoszoknak” szolgál;* így kelle sok Halá-datlanoknak tündöklened! Bár úgy legyen! Le ment a' Nap, s-ki tudgya, setétség következhetik e' földre! El-eset a' Fű; s-alig ha meg nem hidegednek s-halnak a' Tagok-is.

E' *Davidnak* beszéllet, Szent Aszony szavaiban, vaiki nagy-része vagyon Nagyságodnak, Kegyelmes Vrnak! Mi az *Vr Hadát* viselte azért Nagyságod, bizonyosan által értik azt az egyenes Elmék! Oh mely szép *Elogiumja* vagyon Fejedelmi Méltóságodnak ezért a' *Velen-cei Respublicában,* sőt, az Igaz Keresztyének közöt! Kiket, úgy-is vont a' Nagyságod Pogány ellen Magát s-Hazáját oltalmazó Kardgya, Fejedelmi Szívéhez, mint a' *Magnes,* az hol Vasat érez. Bár egyéb ne volna-is; nagy *Isteni Had,* az *Isteni bizodalommal* fényeskedő Had! Tüled penig, *Lippai-Csatadra* mentedben, hallattatott ilyen: (h) *Paisom, pántzélom, s-sisakom nékem az Isten!* Oh Hadakozásban igen ritka példa! Nem türhetem még-is, hogy <G2v> Sajátiditúl vöt boszszuidat

ne emlicsem; mely, nem csak azoktól adatott, kik (i) „a’ közben vetet falon” túl vadnak; hanem, még (k) *Abiathar Pap-is, Adonia mellett volt*; (maga a’ Papoknak kel vala Nagyságodért Imádkozni!) De mivel Nagy-Fejedelem! SAS vala Nagyságod Czimere, nem gondolál e’ modatlansággal; meg-engedél inkább (l) *Josephként a’ vétségnek.** Mostan-is fen vagyons dicsireti e’ mondásért *Davidnak*: (m) „*El az Vrl’ nem engedem (Sault) bántani*; s-hát ma ne légyené emlekezetben e’ Nagyságod dicsiretes maga-viselése? Az Hadakozásban, a’ maid el-tűrhetetlen boszszuságot meg engedni, nem egyéb; hanem, a’ meg szelédithetetlen *Adamást* Baknak meleg vérével meg-lagyítani!

Una gerit bellum, pacem manus altera reddit.

Ellyen Nagyságod örökké Istennél! s-a’ Vér-ontás után vigad-gyon!

OH! talám Nem (n) *Egyenlő Szívek* vadnak, e’ drága Világos-ságnak el-enyészése fölöl való gondolatban! Alig ha ollyak nem talál-tatnak, kik ez Haza-Romlását, (o) „*Peres Vzzának*” nevezik; s-csak e’ Boldog Fejedelemnek tulajdonították. De, ó Emberek! Emberek! Mi (p) *nem olyanok az Isten gondolati, mint a’ miéink!* Még sem juté eszetekben; hogy egyszer a’ Mindenható „*Isten (q) haragja, Izrael ellen indula fel*,” s-hogy ezt a’ Felséges <G3r> Vr Véghez vihesse, „*Dávidot készíté, Népe egyben-szedésére.*” Vagy csak tapogatva-is, hogy hogy saidithatunk a’ Nagy-Istenért, efféle Emberi Itilletet? Nyilván job volna inkább így beszellenünk: (r) „*Mi vétkeztünk, s-en-gedetlenkedtünk; azért nem kedveztél Istenünk!*” Titkos *Decretumá-ban* vagyons a’ Felséges Istennek, e’ Szegény Haza rongálásának sze-mélyes oka; mely (s) *titkot, tilalmas nekünk vizsgálunk.* Így illik in-kább, ha keresztyének vagyunk, sohaitoznunk: (t) „*Oh Isten Tудо-mányának mélységes Gazdagsága! mely végére mehetetlenek a’ te Vtaid!*” Maid jobban merném ezt állatni: *Sok szép színekkel, s-csak tettetes szívekkel, sok Alatta-valok vitték e’ Dicsősséges Fejedelmet a’ mire vitték.* Űket-is kérde meg, a’ maid Itilő Nagy-Isten e’ cseleke-detrül. Csak most utolban; kész vala meg-elégedni Istentül nyuitot sorsával; ha nem izgattyuk vala. Köszönnyük hát magunknak e’ meg-becsülhetetlen nagy kárt! En igen fundálok ezen: *Ha ez Haza porrá lé-tét Isten, ez ü fel-kenettettének tulajdonította volna csak; jo módon el-oltodot volna eddig, e’ Nagy-Méltoságnak Gyözködő Vérében, a’ Jehova véres ostora.* (Mert a’ Vétkes (u) *Abirám* plágát kostolván, „*meg-kel szünni a’ csapásnak*”. (x) *Zimrin, s-Chozbin* meg-torolván *Phineás* boszszuját, *menten kel csendesedni, a’ Mindenható haragjá-nak.*) De lá hogy, még nagyobb, s-meg nagyobb veszedelem követé. VARAD-nak el-vétele, Temény-<G3v>teni Kincsnél Kárjáb, s-Szán-

hatób. Mellyet, ha az Igazán Itilő Nagy-Isten, ugyan Pogany kéznél hágy; mi ugyan nem érjük; de *Posteritásink*, nagy jaigatással; Ször-nyü Sartzoltató adóval; s-merő fél-Törökséggel fognak bé-pecsétni. Akkor említik oszton meg a’ megh-maradot Maghok, a’ II-dik VITEZ R A K O C I G Y Ö R G Y FEIEDELEM halálát. Mert, (y) „*meg-veretet a’ Pásztor*,” (s-adgya Isten bár ne legyen ugy! de) „*s-el-fognak széledni a’ Nyáinak Juhai-is.*” Bizony (z) *Nagy Ember* „*esék hat el Izraelbül! Nagy Fejedelem*,” s-igen *Nagy Fejedelem!* Mely világló Szövétneknek El-alvását; oly méltó hogy Sohaicsa, nem a’ Törökös, hanem, a’ Magyaros Magyarország; mely illendő volt régen, e’ Kinós foházkodás: Iai! (a) „*el ment Izraeltül a’ Dicsősség!*” Mert ha *Theseus*, a *Thebasi* Hartzon el-eset Vitézinek holt testeket, maga meg mosogatta; Oh Igaz Magyarok! miért nem kellene ti néktek-is ászto-gatnotok, e’ (b) *Minden diadalmasoknál nagyob Győzőnek** Testét? Mit mondék? Bizony nem *Győzetet*, hanem *Győzöt*. Mert, mikor, (c) *meg-szorittatott*, „*nem eset kétségben, s-mikor meg-aláztatott*,” „*el nem veszet.*” Oly (d) „*utolsó Ellenség*” Hartzán ment által, mely-nek Szíve gyökerét szakasztotta ki piros vére omlásával, ki többé talpra sem álhat. Oh mely igen dul-full magában a’ Pogány; hogy, vagy Méltos-ágos Teste kezekben nem akadt; vagy, még másszor, s-harmadszor-is raita bosz-<G4r>szút nem álhat! De halládé Vér-szopo Fene Nem-zetség: (e) „*El-végeztet minden!*” Bátran ezt kiáltja azért, az egész Magyar Keresztyénség; hogy nem az *Ottomanniták*, hanem a’ mi Ke-gyelmes Vrunk volt ez Hadban nyertes. Mert *Lelke* örökké él Isten-nél, s-nem-is bántathyátok már azt, mert erős kéznél vagyons. A’ ti részetekrül, inkább gyötörhet Halála, hogy sem Elete. Mert meg-fog-játok még érezni, a’ Keresztyének ki ontot vérének szagát.

Töröld meg hát Szemeidet, ó Talpig Gyászban borúlt, s-Szive sebhettett Kegyelmes Fejedelem Aszonyunk! Ved bé a’ Vigasztalást, s-ne csüggedgy el, Drága Reménség alatt nőt, s-nevelkedet, Tekintetes R A K O C I F E R E N T Z Vrunk! (a’ választás szerint igazán Haidani Törvényes Erdélyi Fejedelem!) Vallyon s-az *Vr-Hadát viselt-nek* nem csinálté Isten Házat? *Vaj épitet*, s-bizony-is igen szépet. (a) „*Valaki el-vonándgya magát, nem kedvelli azt az Isten Lelke*”. Hát kinek készítet, Emberi (b) „*kéz-nélkül építettet*” Házat? Annak, kinek még (c) „*vére-is drága az ü szemei előtt.*” Azok vadnak (d) „*a’ Bárány Széki előtt fejezben öltözve*,” s-azok „*tartanak kezekben pálma fa ága-kat*,” „*kik sok nyomoruságokból*,” s-keserves vérekbül költöztenek Haza; kik az Igasságért, s-édes szép Nemzetekért, kezeket a’ Kardra mérték vetni. Effelék; mihelt, <G4v> nagy lehegve-pihegve, vér által bocsátják ki Christusnak tartot Lelkeket, ha nehezen esik-is az által

hághando (e) Hegy, de menten meg-látták a' szép mennyei Canahán földét. Oh ki nagy öröme vagyon már e' mi Edes Napunknak-is az Egben! Mikor a' Fényes Nap fel-támad, örülünk; maga' az, csak padimentum-Kövecskéje a' Menyországnak; s-csak olyan, mint Keresztelő (f) János öröme Annja méhében, a' Menyországhoz képest. Hát ama sok Ezer Napoknál Világossab (g) „Igasságnak Napja” előtt, ki ne örvendezne? Nem kel hat felettéb a' Szemek vizeinek folyni! Bár a' (h) „Vigasztalást venni nem akaró” Jákobot itt ne kövessük. Mert, ártalmas a' fellettéb való szomorúság, „s-(i)velöket szárazt.” Láttatnánk-is, felettéb való Szívünk Gyászszával, Boldogságát irigyleni annak, a' ki mar (k) „Fejér ruhában” vagyon. Nyugodgyék meg a' Nagyságtok keseredet Szive ezen: (l) „Nincsen oly veszedelem a' Városban, melyet az Vr nem szerzene.” Mind (m) „békeséget ü szerez,” s-a' veszedelem „gonoszsát-is ü teremti.” Egy alá való (n) „Verebecske, az ü akarattyából esik e' földre.” Christusunk Vére, (o) Isten végezéséből omlék ki. Vgy hogy: (p) „Csak az Isten gondviselese alá vettetik az Ember akarattya.” Vallyon s-az Hadban valaki, (q) Szerencsére lövi-e el nyilát? abban-is Isten keze forog! Mikor (r) a' „Fejsze nyeléből ki esik, s-valakit meg-sért;” talám csak a' szerencsétlenségre kel vetni? Nem; <H1r> hanem, „Isten vetette azt Ember keze alá.” Lehetne ugyan itt talám, ez ellen való így szóllas: Ha ez Aldot Fejedelemnek ily véletlen el-esését az Isten akarta; nem vétkes hát ezért a' Pogány. De, ezt kel it meg-gondolni, mit egyszer, így monda ki egy Nagy Szent Attya: (s) „A' Christus el-adásában igaz az Isten, vétkes az Ember; mert nem EGY véget töttek vala fel az EGY cselekedetben.” A' Pogánynak-is, az (t) Isten „Pálzája volt Kezében;” „de ü, nem úgy gondolkodot az ü szívében; hanem hogy az ü akarattya szerént vessessen.” Külömbözők hat a' Végek! Ha az Isten akarattya forog azért, efféle reméletlen Halálban-is; mondgya a' több Hivekkel Nagyságtok-is: (u) „Legyen meg a' te akaratom!” (x) „Vr ü, cselekedgyék úgy, a' mint néki jobnak tetik!” Ez igen nagy Probabúl, jot hozhat még a' Kegyelmes Isten ki! Mert, a' dolgot (y) „Isten igazgattya, valami jónak végben vitelére”. Egyedül csak ü a (z) leg-fübb-IO; Azért, (a) „az Istent szeretőknek mindeneket javokra szolgáltatathat.” Mint igen Bölcs Isten, (b) ü hozhat ki „a' setétségből-is Világosságot.” A' (c) Joseph el-sikkasztásából, sok népnek meg-tartatását. Ü adhat, (d) az Atok helyettis Aldást. Vajki jo Orvos a' Felsőges Isten! A' méreggel-is tud ü mérget üzni! A' keserü Bűrökkel nagy Halált el kergetni! Nagyságtokra-is (e) nem mér többet, csak a' megnyit el-viselhet. (f) Kegyelmet adgya a' szenvedés mellé; hogy így foházkodhassék Teremtő Szent Istenéhez: (g) „Jomra <H1v> vagy Vram nékem hogy meg aláztál! hogy meg-tanulnám a' te Pa-

rancsolatidat.” Csak ez-is nagy vigasztalására lehet Nagyságtoknak; hogy Hartzon Sebesedvén meg e' Nagyságtok Szeme-világa, s-nékünk Fényes Napunk; nem maradt Teste oda, e' Szegény Hazának meggyászolhatatlan Buvára; hanem Nagyságtok tötte a' (h) meg-sebesült Josiast a' Koporsóban. (i) „Joseph fogta bé' Jakob „szemeit;” s-ám nekünk-is fülünk-hallasára, s-Köny-csordulásunkra siratá s-kesergé Nagyságtok! Gyakorta büntetése az Istennek; kinek Szerelmese Hideg Tetemeit sem engedi látni, s-igy siratni: (k) Jaj édes Vram! s-édes Attyámfia! Mi bizony nagy-kárt vallánk CASSAN egész Ecclesiául! mert tudom, „ha (l) az Hadak miat (mellyek e' Davidot környül vévék) lehet vala; az ü Vrának Istenének Házát már itt el-végezi vala.” Vajha-is támaztana a' Nagy Isten még e' Vitéz Fejedelmi Ag-búl olyat, ki a' mindenkor Emlekezetben lévő Törsöknek örök Dicsiret, e' Szent Munkát el-végezné! Valóban Nagyságtokat nézi Isten után az El-tökélt szándéknak végben vivése!

MAR Tegedet; ó keserves Háboruidban Nagy Isteni Bizodalommal meg-ékesítettet MAGYAROK edgyik SZÖVETNEKET! Tégedet; sok-féle Ellenségnek, lövésre, vágásra, s-el-vesztésre ki-tött Tzélül <H2r> TARGYAT! Tegedet; Tested Szakadásával, s-Piros Véred omlásával a' Pogányi el-viselhetetlen nagy Ighát, Országodtúl s-Nemzetedtül elharítani Igyekező Nagy PAIST! Tégedet; mostani Kegyelmes Királyunknak, a' Felsőges LEOPOLDVS IGNATIVSNAK etc. Tettetés nélkül való Igaz HIVET! Tégedet; a' Magyarok még meg-maradt Világoskodó Szövétnekinek: Tekintetes s-Méltóságos Országunk PALATINVS-sának, Fényes, s-Dicsiretes Fejedelmünknek, GROFF VESSE-LINI FERENTZ Vrunknak etc. Ismét: Tekintetes s-Méltóságos, GROFF HOMONNAI GYÖRGY, CASSAI GENERALIS Vrunknak etc. Igaz Magyar IO-AKAROIAT, s-Frigyes-ATTYAFIAT! Tégedet; a' Magyarok Veszedelmét szánó, s-azon könyvben Labbó Nagy-Vri Rendeknek, s-Fejeknek, Valóságos Szives IONATHAN-nyát! Tégedet; (m) Szemed édes GYÖNYÖRÜSEGENEK; a' Tekintetes és Méltóságos BATHORI SOPHIA, Fü nélkül maradt FEIEDELEM ASZONY-nak, Igaz HITES-VRAT s-ELETE SEGEDET! Tégedet; a' Fejedelmi Kéz alatt, Sok szép Attyai Intésekkel nevelt, RAKOCI-FEIEDELMI Igaz Agh! Tekintetes, s-Méltóságos RAKOCI FERENTZ, Erdely Országátul, csak nem régen Agnosált FEIEDELEMnek Szerelmes TÖRSÖK-ET! TVTORAT! s-EDES ATTYAT! Tégedet; a' Tekintetes, s-Méltóságos GROFF RA-<H2v>KOCI LASZLO etc. Saját Edes ATTYADFIANAK, (kit-is e' Szomorú Parentálásban; ó mely nagy keseregve, könyv csordulva, s-a' kemény sziveket-is, csak nem vizekké változat oszlással néztünk!) Valóban nagy Igassággal szives, nem-is

TEgedet, Tégedet; Oh Nagy darab Magyarság Had-viselésében;
ha szerencsétlenül-is, mind az által Igen Probált, Eszes, s-Tanácsos
Erdélyi VRAK-nak (kik közül legh-Első NAGYSAGOD: sok Ellen- 5
kező szelekben Kormányos;* s-ugyan azokban, Nagy Könyöröghető;
Isten Fia vérevel Fenyekedő; a' Magyar Nemzetséget, már csak
Kalauz modra látogató, s-el hajtó *Tatárság* közöt-is, Lelke javára, s-e'
Nemzetség meg-maradására Izzadot, s-meg-koholtatot MELTOSAGOS
Erdélyi Fejedelem, KEMENY IANOS Vram! kinek amaz ERŐS, 10
erössicse meg Székit Igasságban, s-tegyen *Csillagot* annak Fejére, ki
nem régen támada fel ez Hazában, ujjab Hainal-csillagul!) Magyar-
ÖRÖMET! Már el-utollyára, TEGEDET; Oh Io Vitézek Szeretőjét!
Az Hadi félelmes Sziveknek Biztatóját; Tegetet (Mondom) itt tovább
immár nem tartoztathatunk; Im annak *Commendállyuk* meg-vagdal- 15
tatot Testedet-is, a' ki, még <H3r> a' meg holt (n) *Abrahámnak is*
Vra. Vagyon ennek arra (o) *Hatalma*, hogy a' Fel-támadásnak hasz-
nálható Sebeibül, ujjobban vére érdemét ki-bocsáthattya; s-a' ki vér-
ben fagyva mult ki, annak mind örök-Eletet adhatt, s-bizony megh-is
adgya. De migh a' leszen; ilyen *Titulus* vagyon Kegyelmes Vram szá- 20
modra készen: VITT Ez! Igazán: VIVOT Ez! s-Igazán: NAGY VITEZ
vala Ez! Ha kik ezeket meg-guggolnák: TELLYEK KEDVEK BENNE;
HOGY MEGH HOLT MAR A' II-dik R A K O C I G Y Ö R G Y!
Adhat Isten Vitéz Magyart; de mikor? s-ily méltoságot, mind Eszszel,
s-mind Ertékkel, hol találhatz fel?* Ne terheld lelkedet ha Igaz Ke- 25
resztyén Ember vagy ennek kárhoztatásával! (p) „Istené az Itillet, s-
mind a' Boszszú-állás”. (q) „Kicsoda vagy Te, ki másnak Szolgáját
kárhoztatod? Istennek áll, s-Istennek esik-is el!” (r) „Ki Magának
lattatik állani, meg-lássa, el ne essék!”

F E N A' NAPNEKEDIS!
A M E N.

30

- 176:1 (a) *Solt.* 73,2.
176:5 (b) [2.] *Thes.* 2,10. 11.
176:9 *Virtus habet Osores, ut et Rasores. Invidus alterius rebus marcescit* 5
opimis.
176:10 (c) *Ian.* 11,50.
176:11 (d) *Mark* 5,39.
176:12 (e) 1. *Thes.* 4,16.
176:18 (f) 1. *Kir.* 5,7.
176:20 (g) *Ter.* 4,10. 10
176:21 (h) *Csel.* 11,19.
176:22 (i) *Phil[ip].* 1,12.
176:23 (k) 2. *Tim.* 2,9.
176:26 *Sangvis Martirum semen Ecclesiae.*
177:4 *Time a Leone mortuo!* 15
177:9 (l) *Ian.* 11,3.
177:12 (m) *Solt.* 137,4. 1.
177:14 (n) *Mate* 6,21.
177:38 (a) 2. *Sam.* 21,17.
178:4 (b) *Ier.* 25,9. 20
178:5 (c) *Ier.* 49,19.
178:7 (d) 1. *Sam.* 17,35. 36.
178:8 (e) *Solt.* 74,13. 14.
178:10 (f) *Ezech.* 28,14. 16.
178:12 (g) *Terem.* 3,24. 25
178:13 (h) *Dan.* 4,20. 21.
178:17 (i) *Luk.* 11,33.
178:22 (k) *Iob* 18,5.
178:24 (l) *Sid.* 11,38.
178:24 (m) *Esa.* 3,1. 3. 30
178:27 (n) 1. *Kir.* 11,21.
178:28 (o) 1. *Kir.* 2,2.
178:29 (p) 1. *Kir.* 12,[16. 17. 19.] *coll. cum* [11.] *cap.* [30. 31.]
178:30 (q) *Math.* 5,15.
178:31 (r) *Mark* 4,21. 22. 35
178:32 (s) *Math.* 6,22.
178:33 (t) *Luk.* 12,35.
178:38 (u) *Iob* 12,18.
178:40 (x) *Solt.* 33,16.

178:41	(y) <i>Siral.</i> 5,3.	
179:1	(z) <i>Ian.</i> 14,18.	
179:2	(a) <i>Siral.</i> 3,45.	
179:4	(b) <i>Esa.</i> 54,8.	
179:6	(c) <i>Solt.</i> 137,7.	5
179:8	(d) <i>Mich.</i> 7,8.	
179:12	(e) <i>Solt.</i> 30,12.	
179:13	(f) <i>Solt.</i> 126,2.	
179:25	<i>Exordium.</i>	
179:27	(a) 1. <i>Sam.</i> 25,22.	10
179:33	(b) 1. <i>Petr.</i> 3,7.	
179:36	(c) 2. <i>Kir.</i> 5,12.	
180:1	(d) 2. <i>Kir.</i> 4,9. 10.	
180:3	(e) <i>Esth.</i> 4,15. 16.	
180:4	(f) <i>Luk.</i> 7,44.	15
180:6	(g) <i>Matt.</i> 27,55.	
180:6	(h) <i>Luk.</i> 23,27.	
180:7	(i) 1. <i>Cor.</i> 1,27.	
180:9	(k) [1. <i>Sam.</i> 25,]32.	
180:11	<i>Partes cum Scholiis.</i>	20
180:17	(l) 1. <i>Sam.</i> 27,1.	
180:19	(m) 1. <i>Sam.</i> 16,13.	
180:21	(n) <i>Solt.</i> 116,11. <i>Piscator nils.</i> [nili.?] 1.	
180:23	(o) <i>Solt.</i> 31,23.	
180:25	(p) 1. <i>Kir.</i> 22,8.	25
180:25	(q) <i>Számlal.</i> 11,23.	
180:27	(r) 2. <i>Sam.</i> 7,11.	
180:28	(s) <i>Solt.</i> 89,37[-38].	
180:30	(t) <i>Szá.</i> 23,19.	
180:37	(u) 1. <i>Sam.</i> 23,2.	30
181:1	(x) <i>Solt.</i> 20,2[-3].	
181:7	(y) 2. <i>Kron.</i> 35,21.	
181:9	(z) 2. <i>Kir.</i> 13,25.	
181:11	(a) <i>Terem.</i> 14,14.	
181:12	(b) <i>Ios.</i> 10,6.	35
181:14	(c) 2. <i>Sam.</i> 10,12.	
181:20	(d) <i>Solt.</i> 143,2.	
181:22	(e) 1. <i>Sam.</i> 21,5. és 22,22.	
181:24	(f) 1. <i>Sam.</i> 28,2.	
181:25	(g) 2. <i>Sam.</i> 11,2.	40
181:26	(h) <i>Solt.</i> 51,16.	

181:27	(i) 2. <i>Sam.</i> 16,4.	
181:28	(k) 2. <i>Sam.</i> 24,1.	
181:30	(l) 1. <i>Sam.</i> 16,19. 20. 21.	
181:32	(m) 1. <i>Sam.</i> 17,26.	
181:33	(n) 1. <i>Sam.</i> 24,5. és 26,8.	5
181:35	(o) 2. <i>Sam.</i> 1,11. 12. 17.	
181:36	(p) 2. <i>Sam.</i> 16,6.	
181:37	(q) 2. <i>Sam.</i> 19,23.	
181:38	(r) 2. <i>Sam.</i> 24,10.	
181:39	(s) [Uo.] 17.	10
181:41	(t) 2. <i>Sam.</i> 7,2.	
182:1	(u) 2. <i>Cor.</i> 8,12.	
182:4	(x) <i>Solt.</i> 32,1.	
182:4	(y) <i>Esa.</i> 44,22.	
182:4	(z) <i>Mich.</i> 7,19.	15
182:5	(a) <i>Esa.</i> 38,17.	
182:7	(b) [1. <i>Sam.</i> 25,]29.	
182:10	(c) <i>Solt.</i> 34,20.	
182:11	(d) <i>Csel.</i> 14,22.	
182:14	(e) 1. <i>Sam.</i> 17,43.	20
182:15	(f) 1. <i>Sam.</i> 26,20.	
182:16	(g) 1. <i>Sam.</i> 22,9.	
182:17	(h) 1. <i>Sam.</i> 23,11.[12.]	
182:19	(i) <i>Ibid.</i> 19.	
182:20	(k) <i>Solt.</i> 55,14. 15.	25
182:22	(l) <i>Solt.</i> 40,16.	
182:22	(m) <i>Solt.</i> 41,9.	
182:26	(n) <i>Solt.</i> 83,9.	
182:27	(o) 2. <i>Sam.</i> 16,23.	
182:29	(p) 2. <i>Sam.</i> 15,31.	30
182:31	(q) 2. <i>Sam.</i> 15,6.	
182:32	(r) 2. <i>Sam.</i> 20,1.	
182:34	(s) <i>Soltar</i> 42,8.	
182:34	(t) <i>Soltar</i> 118,12.	
182:36	(u) 1. <i>Sam.</i> 13,14.	35
182:39	(x) <i>Ier.</i> 31,3.	
182:40	(y) 1. <i>Kir.</i> 8,24.	
183:2	(z) 1. <i>Sam.</i> 30,13.	
183:3	(a) <i>Luk.</i> 1,32.	
183:3	(b) <i>Solt.</i> 38,12.	40
183:5	(c) 1. <i>Sam.</i> 18,1. 3. 4.	

183:5	(d) 2. Sam. 17,14.	
183:6	(e) 2. Sam. 19,32.	
183:8	(f) 1. Sam. 19,11[-12].	
183:8	(g) 1. Sam. 21,[10-14.]	
183:10	(h) 1. Sam. 30,6.	5
183:12	(i) Solt. 42,12.	
183:15	(k) Solt. 116,15.	
183:16	(l) Math. 10,39.	
183:17	(m) Ma. 10,28.	
183:20	(n) Ian. 10,28.	10
183:23	(o) [1. Sam. 25,]29.	
183:25	(p) 1. Sam. 31,4.	
183:26	(q) 1. Sam. 25,37. 38.	
183:28	(r) 2. Sam. 17,23.	
183:28	(s) 2. Sam. 20,22.	15
183:29	(t) 1. Kir. 2,37.	
183:31	(u) 2. Sam. 18,14.	
183:38	Ki töt Tzél.	
184:4	(a) Törv. 20,10.	
184:5	(b) Bir. 11,12.	20
184:9	(c) 1. Kir. 8,44. 45.	
184:11	(d) Solt. 33,16.	
184:12	(e) Kijöv. 17,11.	
184:14	(f) 1. Sam. 7,8.	
184:17	(g) 2. Kir. 19,1.	25
184:20	(h) 1. Sam. 14,6.	
184:23	(i) 1. Sam. 17,37.	
184:25	(k) 2. Kro. 13,12.	
184:26	(l) 2. Kro. 14,9. 11.	
184:32	(m) [Uo.] 12. 13.	30
184:33	(n) Sid. 11,32. 33. 34.	
184:39	(o) 1. Sam. 7,3.	
185:1	(p) 2. Kro. 24,23. 24.	
185:5	(q) Ier. 18,15. 16. 17.	
185:12	(r) Bir. 15,18.	35
185:13	(s) Solt. 44,3. 4.	
185:15	(t) Iud. [Bir.] 16,23.	
185:16	(u) Törv. 32,27.	
185:20	(x) Esa. 3,1.	
185:20	Eden. (Basis)	40
185:23	(y) 1. Sam. 17,45.	

185:24	(z) 1. Sam. 18,7.	
185:26	(a) Esa. 1,10.	
185:26	Katzéh. (Extremitas)	
185:29	(b) Ki-jöv. 22,28.	5
185:29	Elohim. (Dij)	
185:30	(c) 2. Kro. 19,6.	
185:31	(c) Ter. 41,43.	
185:31	Abrech. (Tener Pater)	
185:33	(d) 2. Kir. 2,12.	
185:35	Maghen. (Scutum)	10
185:36	(e) Solt. 47,10.	
185:38	(f) Solt. 82,5.	
185:38	Mosedeh áretz. (Fundamenta terrae)	
185:40	(g) Esa. 22,23.	
185:40	Jated. (Paxillus)	15
186:3	(h) Hag. 2,23.	
186:3	Hotám. (Signaculum)	
186:15	(i) 2. Sam. 1,4.	
186:16	(k) 2. Kir. 23,29.	
186:17	(l) [Uo.] 25.	20
186:19	(m) Dan. 3,25.	
186:30	(n) Solt. 79,2.	
186:33	(o) Predik. 8,14.	
186:35	(p) 1. Kir. 22,34.	
186:35	(q) 2. Kro. 35,23.	25
186:35	(r) 2. Kir. 9,24.	
186:36	(s) 2. Sam. 11,21.	
186:36	(t) 2. Sam. 20,22.	
186:36	(u) Mark 6,28.	
186:38	(x) Mat. 24,46. 47.	30
187:1	(y) Ian. 9,3.	
187:4	(z) Ezech. 6,10.	
187:6	(a) Solt. 119,75.	
187:9	(b) Mat. 8,27.	
187:13	(c) Esa. 3,1.	35
187:15	(d) [Uo.] 2[-3].	
187:17	(e) Csele. 12,22.	
187:19	(f) Törv. 3,25. 26.	
187:24	(g) Kijöv. 22,28.	
187:26	(h) Peld. 26,2.	40
187:28	(i) Mat. 27,25.	

187:32	(k) Szám. 14,10.	
187:34	(l) Szám. 20,28.	
187:35	(m) Tör. 34,6.	
187:35	(n) Szám. 20,29. Törv. 34,8.	
187:39	(o) Ios. 7,5.	5
187:40	(p) 2. Kir. 2,14.	
188:5	(q) Dan. 9,5.	
188:10	(r) Pred. 12,16.	
188:14	(s) Terem. 15,14.	
188:15	(t) Kijöv. 15,1.	10
188:16	(u) Törv. 25,17. 18. 19.	
188:18	(x) 1. Sam. 15,3. 4.	
188:19	(y) Solt. 137,8.	
188:20	(z) Ter. 15,16.	
188:21	(a) Ier. 25,15.	15
188:22	(b) 1. Pet. 4,17.	
188:25	(c) Luk. 23,41.	
188:27	(d) Ian. 3,19.	
188:29	(e) Hos. 4,6.	
188:31	(f) Esa. 59,15.	20
188:32	(g) Esa. 59,14.	
188:34	(h) Hos. 5,12.	
188:38	(i) Ian. 10,32.	
189:1	(k) Törv. 28,58.	
189:2	(l) Lev. 24,15. 16.	25
189:6	(m) Lev. 26,33. 34.	
189:11	(n) Esa. 1,9.	
189:16	(o) Ios. 24,2.	
189:17	(p) Kijöv. 1,5.	
189:17	(q) Kijöv. 12,37.	30
189:18	(r) Kijöv. 12,38.	
189:19	(s) Zach. 8,23.	
189:21	(t) Törv. 5,15.	
189:23	(u) Csel. 13,18.	
189:25	(x) Törv. 8,7. 8. 9.	35
189:29	(y) Törv. 32,15.	
189:33	(z) Száml. 14,22. 23.	
189:34	(a) Hieronym.	
189:38	(b) Hos. 6,1.	
189:39	(c) [Uo.] 2.	40
189:41	(d) Ier. 15,2.	

190:1	(e) 1. Sam. 3,18.	
190:2	(f) Esa. 39,8.	
190:5	Oka a' Tractának.	
190:6	(g) Rom. 13,2.	
190:9	(h) Cicer. 1. Offic.	5
190:10	(i) Iob 2,4.	
190:11	(k) Ion. 1,5.	
190:13	(l) Ios. 9,21.	
190:15	(m) 1. Sam. 21,13.	
190:16	(n) 1. Kir. 20,32.	10
190:18	(o) Terem. 12,13.	
190:21	(p) 1. Sam. 11,[1-]11.	
190:22	(q) Ian. 18,36.	
190:25	(r) 1. Sam. 30,[14-]17.	
190:26	(s) 1. Kir. 22,3.	15
190:30	(t) Ezech. 18,4.	
190:31	(u) Ter. 2,7.	
190:31	(x) Ter. 17,10.	
190:33	(y) Mat. 22,21.	
190:34	(z) Mat. 16,26.	20
190:34	(a) 1. Pet. 2,25.	
190:36	(b) Luk. 17,21.	
190:36	(c) Ian. 14,[11. 17. 20.]	
190:37	(d) Solt. 24,7.	
190:38	(e) Pred. 12,9.	25
190:40	Hasznok.	
191:1	(f) Esa. 37,3.	
191:3	(g) Ier. 12,9.	
191:5	(h) Ier. 9,1.	
191:6	(i) Ier. 15,17.	30
191:6	(k) Mich. 1,8.	
191:7	(l) Sir[al]. 1,1.	
191:8	(m) Ezech. 17,3. 4.	
191:13	(n) Esa. 22,18.	
191:15	(o) Esa. 10,19.	35
191:16	(p) Sir[al]. 1,1.	
191:17	(q) Hos. 7,9.	
191:17	(r) 2. Kir. 15,19. 20.	
191:20	(s) Siral. 2,15.	
191:24	(t) [Uo.] 18.	40
191:25	(u) [Siral. 4,]20.	

191:29	(x) <i>Esa.</i> 57,1.	
191:30	(y) 2. <i>Kir.</i> 22, 20.	
191:30	Vala ez a' Tekintetes RAKOCI SIGMOND.	
191:32	(z) <i>Esa.</i> 26,20.	
191:34	(a) 2. <i>Kir.</i> 22,14. [15.] 16.	5
191:34	E' vala a' Méltóságos Fejedelem Aszony LORANTFI SUSANNA.	
191:36	(b) <i>Terem.</i> 44,31.	
192:2	(c) <i>Iud.</i> [Bír.] 20,18.	
192:5	(d) <i>Törv.</i> 23,9.	
192:7	(e) 2. <i>Kronik.</i> 20,3.	10
192:13	(f) 2. <i>Kir.</i> 14,10.	
192:19	(g) <i>Törv.</i> 20,4.	
192:21	(h) <i>Ios.</i> 7,12.	
192:27	(i) <i>Terem.</i> 14,20.	
192:28	(k) 2. <i>Kron.</i> 20,20.	15
192:31	(l) <i>Luk.</i> 3,14.	
192:33	(m) <i>Törv.</i> 2,28.	
192:34	(n) <i>Gregoras lib.</i> 6. <i>cap.</i> 10.	
192:37	(o) <i>Aurelianus Imper. apud Vopiscum.</i>	
193:3	(p) <i>Törv.</i> 20,19.	20
193:7	(q) <i>Törv.</i> 20,11[-14].	
193:9	Parcere subjectis et debellare superbos	
193:14	(r) <i>Törv.</i> 20,8.	
193:16	(s) <i>Salustius in bello Iugurth.</i>	
193:23	(t) <i>Mat.</i> 2,18.	25
193:26	(u) <i>Esa.</i> 2,4.	
193:28	(x) 2. <i>Sam.</i> 1,18. 19.	
193:33	(y) <i>Ter.</i> 34,24.	
193:34	(z) <i>Neh.</i> 2,3.	
193:37	(a) <i>Esth.</i> 8,6.	30
193:40	(b) <i>Ki-jöv.</i> 32,32.	
193:41	(c) <i>Rom.</i> 9,3.	
194:2	(d) 1. <i>Ian.</i> 3,16.	
194:5	(e) <i>Esa.</i> 37,1.	
194:6	(f) <i>Esa.</i> 36,20.	35
194:9	Valóban pro nomine! mert hírünket, s-nevünket oltalmazzuk ezekkel.	
194:9	(g) <i>Philip.</i> 2,21.	
194:14	(h) 1. <i>Ian.</i> 2,18.	
194:14	(i) 1. <i>Tim.</i> 4,1.	
194:16	(k) 1. <i>Cor.</i> 11,19.	40
195:2	(l) 2. <i>Sam.</i> 11,11.	

195:4	(m) <i>Solt.</i> 137,5.	
195:8	Christianorum publici Hostes requirunt publicos Spiritus.	
195:29	(n) <i>Levit.</i> 2,13.	
195:31	(o) <i>Ion.</i> 3,8.	
195:32	(p) <i>Mat.</i> 5,44.	5
195:33	(q) <i>Ter.</i> 18,32.	
195:35	(r) <i>Solt.</i> 106,23.	
195:35	(s) <i>Ki-jöv.</i> 32,11.	
195:36	(t) 1. <i>Kron.</i> 21,16. 17.	
195:37	(u) <i>Szám.</i> 16,46.	10
195:40	(x) <i>Esth.</i> 4,16.	
196:1	(y) 2. <i>Kro.</i> 20,13.	
196:1	(z) <i>Ian.</i> 3,5.	
196:4	(a) <i>Bir.</i> 20,26.	
196:6	(b) <i>Esa.</i> 5,26.	15
196:8	(c) <i>Iob</i> 38,11.	
196:10	(d) <i>Dan.</i> 5,27.	
196:12	(e) <i>Ezech.</i> 22,30.	
196:13	(f) <i>Esa.</i> 59,16.	
196:15	(g) <i>Kijöv.</i> 8,13. 31. c. 9,33. c. 10,18. 19.	20
196:17	(h) <i>Iak.</i> 5,[17-]18.	
196:19	(i) 2. <i>Sam.</i> 24,16.	
196:21	(k) <i>Ter.</i> 32,26.	
196:22	(l) [Uo.] 28. <i>Hos.</i> 12,4. 5.	
196:24	(m) <i>Gal.</i> 6,16.	25
196:24	(n) <i>Iak.</i> 5,15.	
196:25	(o) 1. <i>Ian.</i> 5,16.	
196:28	(p) 2. <i>Kir.</i> 13,14.	
196:29	(q) <i>Ter.</i> 19,22.	
196:33	(r) <i>Eph.</i> 4,28.	30
196:36	(s) <i>Iob</i> 27,10.	
196:38	(t) <i>Esa.</i> 43,22.	
197:5	(u) <i>Iob</i> 15,4.	
197:9	(x) <i>Solt.</i> 44,10. 11.	
197:12	(y) <i>Sir.</i> 3,8.	35
197:13	(z) <i>Solt.</i> [18,9.]	
197:14	(a) <i>Ier.</i> 29,13.	
197:15	(b) <i>Esa.</i> 62,[6-]7.	
197:16	(c) <i>Mat.</i> 26,40.	
197:19	(d) <i>Iak.</i> 1,6. 7.	40
197:22	(e) <i>Ter.</i> 18,32.	

197:24	(f) <i>Ier.</i> 14,9.	
197:26	(g) 1. <i>Kir.</i> 8,38.	
197:30	(h) 2. <i>Cor.</i> 12,10.	
197:31	(i) <i>Hos.</i> 12,4. 5.	
197:32	(k) <i>Ter.</i> 32,25. 26.	5
197:33	(l) <i>Mat.</i> 15,27.	
197:34	(m) [Uo.] 28.	
197:39	(n) <i>Solt.</i> 6,7.	
197:39	(o) <i>Esa.</i> 38,14.	
197:40	(p) <i>Iob</i> 42,6.	10
197:40	(q) 2. <i>Kron.</i> 33,12.	
197:41	(r) <i>Esd.</i> 9,5.	
197:41	(s) <i>Dan.</i> 9,3. 20.	
197:41	(t) <i>Ier.</i> 31,19.	
198:1	(u) <i>Mat.</i> 26,75.	15
198:1	(x) <i>Luk.</i> 7,38.	
198:2	(y) <i>Esa.</i> 61,3.	
198:2	(z) <i>Solt.</i> 126,5.	
198:5	(a) 1. <i>Sam.</i> 15,35.	
198:5	(b) <i>Solt.</i> 119,136.	20
198:6	(c) <i>Ier.</i> 13,17.	
198:7	(d) 2. <i>Pet.</i> 2,8.	
198:9	(e) <i>Luk.</i> 19,41.	
198:11	(f) <i>Ian.</i> 15,15.	
198:15	(g) 2. <i>Kron.</i> 35,25.	25
198:17	(h) <i>Neh.</i> 1,3. 4.	
198:19	(i) 2. <i>Kron.</i> 28,22.	
198:22	(k) <i>Csel.</i> 7,23.	
198:25	(l) <i>Iob</i> 14,17.	
198:26	(m) <i>Esd.</i> 9,11.	30
198:29	(n) <i>Titk.</i> 14,15.	
198:30	(o) <i>Soph.</i> 2,15.	
198:31	(p) <i>Birak</i> 18,7.	
198:32	(q) <i>Esth.</i> 4,2.	
198:34	(r) 2. <i>Sam.</i> 2,26.	35
198:39	(s) 2. <i>Sam.</i> 1,21.	
198:40	(t) [Uo.] 23.	
198:41	(u) [Uo.] 22.	
199:3	(x) <i>Bir.</i> 14,18.	
199:6	Parcere subjectis scit nobilis ira Leonum.	40
199:22	(y) 2. <i>Sam.</i> 19,5. 6. 7.	

199:23	(z) 2. <i>Sam.</i> 16,7. 8. 9. 10.	
199:23	(a) 1. <i>Sam.</i> 26, 10.	
199:26	(b) 1. <i>Kir.</i> 2,32. 33.	
199:31	(c) <i>Ioseph de bel. Iud. lib.</i> 7. c. 12.	
199:33	(d) <i>Haba.</i> 1,9.	5
199:35	(e) <i>Kijöv.</i> 10,19.	
199:37	(f) <i>Szám.</i> 13,34.	
199:40	(g) <i>Iob</i> 1,19.	
199:41	(h) <i>Ier.</i> 1,13.	
200:3	(i) <i>Birak</i> 16,20.	10
200:5	(k) <i>Enek.</i> 4,16.	
200:10	(l) <i>Ian.</i> 18,4.	
200:12	(m) <i>Neh.</i> 6,11.	
200:15	(n) 2. <i>Kron.</i> 32,6. 7.	
200:18	(o) 2. <i>Tím.</i> 4,7.	15
200:20	(r) <i>Kijöv.</i> 17,7.	
200:21	(s) 2. <i>Sam.</i> 23,16.	
200:22	(t) <i>Solt.</i> 121,1.	
200:25	(u) <i>Enek.</i> 3,7. 8.	
200:26	Ezek között leghe Első volt, ama Magyarai Hazát, Vitéz forgolodásával 20 megh-zenditet, Tekintetes VRFI, Vitéz BARKOCI ISTVAN Vram, kiért Isten ü Nagyságát örökké való Aldásával ékesicse!	
200:30	(x) 2. <i>Sam.</i> 15,21.	
200:34	(y) 1. <i>Sam.</i> 26,16.	
200:38	(z) 1. <i>Cor.</i> 10,13.	25
200:41	(z) 1. <i>Sam.</i> 22,1. 2.	
201:7	(a) <i>Solt.</i> 142,5.	
201:15	(b) <i>Csele.</i> 1,19.	
201:16	(c) 2. <i>Sam.</i> 18,3.	
201:17	(d) <i>Plin.</i> 1. 10. c. 2.	30
201:18	<i>Securus moritur, qui scit se morte renasci.</i>	
201:21	(e) <i>Cicero.</i>	
201:25	(f) 2. <i>Tím.</i> 4,7.	
201:26	(g) <i>Mat.</i> 5,45.	
201:39	(h) <i>Solt.</i> 18,3.	35
202:1	(i) <i>Eph.</i> 2,14.	
202:2	(k) 1. <i>Kir.</i> 1,19.	
202:5	(l) <i>Ter.</i> 50,19. 20. 21.	
202:5	Aquila non captat muscas, nec curat Cornicem. De Julio Caesare scibit Cicero: quod nil solitus fit oblivisci nisi injurias.	40
202:6	(m) 1. <i>Sam.</i> 26,10.	

202:14	(n) Csel. 4,24.	
202:16	(o) 2. Sam. 6,8.	
202:18	(p) Esa. 55,8.	
202:19	(q) 2. Sam. 24,1.	
202:23	(r) Siral. 3,42.	5
202:26	(s) Törv. 29,29.	
202:27	(t) Rom. 11,33.	
202:37	(u) Szám. 16,48.	
202:38	(x) Szá. 25,8.	
203:5	(y) Mat. 26,31.	10
203:7	(z) 2. Sam. 3,38.	
203:11	(a) 1. Sam. 4,21.	
203:14	(b) Rom. 8,37.	
203:14	Plus quam Victor.	
203:16	(c) 2. Cor. 4,8. 9.	15
203:17	(d) 1. Cor. 15,26.	
203:22	(e) Ian. 19,30.	
203:33	(a) Sid. 10,38.	
203:35	(b) 2. Cor. 5,1.	
203:36	(c) Solt. 72,14.	20
203:36	(d) Titk. 7,9. 14.	
204:1	(e) Törv. 34,1. 4.	
204:5	(f) Luk. 1,44.	
204:6	(g) Malac. 4,2.	
204:8	(h) Ter. 37,35.	25
204:9	(i) Peld. 17,22.	
204:11	(k) Titk. 7,9.	
204:12	(l) Amo. 3,6.	
204:13	(m) Esa. 45,7.	
204:14	(n) Mat. 10,29.	30
204:15	(o) Csel. 4,27. 28.	
204:16	(p) Tho. disp. cont. Gentes. l. 3. c. 90.	
204:17	(q) 1. Kir. 22,34.	
204:18	(r) Ki-jöv. 21,13. [Törv. 19,5.]	
204:23	(s) Aug. Epist. 48. ad Vinc.	35
204:25	(t) Esa. 10,5. 7.	
204:29	(u) Mat. 6,10.	
204:30	(x) 1. Sam. 3,18.	
204:32	(y) Bellar. l. 2. c. 16. de amis. grat.	
204:33	(z) Matt. 19,17.	40
204:33	(a) Rom. 8,28.	

204:34	(b) 2. Cor. 4,6.	
204:35	(c) Ter. 50,20.	
204:36	(d) 2. Sam. 16,11. 12.	
204:38	(e) 1. Cor. 10,13.	
204:39	(f) 2. Cor. 12,9.	5
204:40	(g) Solt. 119,71.	
205:4	(h) 2. Kron. 34,28.	
205:5	(i) Ter. 46,4.	
205:8	(k) Ier. 22,18.	
205:10	(l) 1. Kir. 5,3.	10
205:31	(m) Ezech. 24,16.	
206:6	Deus Anchora jactum secundet! Nam Frenum quale, Regnum tale.	
206:16	(n) Math. 22,30[-32].	
206:17	(o) [Uo.] 29.	
206:25	Mortuo Leoni non Insultandum, nam Superstes Leo Vindicabit.	15
206:26	(p) Rom. 12,19.	
206:27	(q) Rom. 14,4.	
206:28	(r) 1. Cor. 10,12.	

IV. CZEGLÉDI ISTVÁN II. RÁKÓCZI GYÖRGY FÖLÖTT

II. Rákóczi György (1621–1660) életének, uralkodásának, szerencsétlen lengyelországi hadjáratának tényei közismertek, irodalmuk kiterjedt, ezért jegyzetünkben nem részletezzük őket. A szászfenesi ütközetről, a fejedelem megsebesüléséről részletes leírást adott Szalárdi János *Siralmas magyar króniká-jában* (Sajtó alá rendezte, a bevezető tanulmányt és a jegyzeteket írta Szakály Ferenc. Bp. 1980. 551–555), meggyőző elemzést Jármay József *II. Rákóczi György szászfenesi csatája, megsebesülésének és halálának körülményei* (ErdMúz 1902. 169–182. 221–235) c. tanulmányában. Mi ezúttal IV. Mohamed szultán Girei tatár kánhoz írott levelét idézzük: Rákóczi „egy csapat gonosztevővel a harc tüzét lángra lobbantotta. Magyarország határán álló győzelmes seregünk tehát ellene küldetett és egy Kolozsvár nevű helyen az iszlám oroszlánsereg találkozott vele. A nyílzápor és puskaropogás a hitetlenek sorainak szűk-ké tette a síkságot, [...] megszámlálhatatlan sok hitetlen a megsemmisülés porába szóródott, gonosz lelkük pedig a pokolba költözött. Azon egész vidéknek ura, az átkos Rákóczi félholtan és sebekkel borítva Várad várába futott, és ott vétkes lelke megérdemelt helyére került.” (Nagy László: *Kard és szerelem. Török kori históriák*. Bp. 1985. 331. Lásd még TT 1880. 582–3.) Báthori Zsófia az utolsó pillanatban érkezett Váradra, hogy férjét még életben láthassa (lásd Szalárdi 556–557). A halál június 7-én hajnalban állott be (vö. Jármay 226–8).

A testet a Rákóczi-birtokra kellett szállítani: „megindulni semmit nem késének, hanem hovahamarébb koporsóba záratván, a városbéli egyik prédikátor által egy illendő prédikációtétel után, maga hintószekerébe tétetvén, és fejér koporsója szőnyeggel betakartatván, vele megindultak s a várul mind magyar, német gyalogot kivívén, az nap a testtel Székelyhídra mentek vala. Onnan is pedig die 9. Junii Keresztes Andrással s a fizetett gyalogsággal megindulván, Ecsedbe békével bementek vala.” (Szalárdi 558.) Azért kellett ennyire sietni, „hogy, híre menvén, az útban valami szerencsétlenségtől ne találtatnának” (uo.), vagyis nehogy a török megkísérelje a holttest megszerzését. Ezt úgy is igyekeztek megakadályozni, hogy a fejedelem haláláról tudósító levelek terjesztését meggátolták, nehogy török kézre kerüljenek (Szalárdi 558–561). Szövegünkben is a prédikátor többek között azzal vigasztalja a halott hozzátartozóit, milyen nagy isteni jótétemény, hogy legalább a holttestet nem tudta megkaparintani a török (203:19–21, 205:1–9). Ugyanez a gondolat megtalálható Szalárdi krónikájában is (554): „Istennek kiváltképpen való gondviselése lőn most is, [...] mert a fejedelem [...] maga is könnyen elfogathatik vala.”

Ecsedről Sárospatakra szállították tovább a testet, ott tették meg a temetési előkészületeket. Báthori Zsófia temetési meghívókat küldött szét ezzel a szöveggel: „Az isteni mindent szabadosan igazgató titkos gondviselésnek felbonthatatlan rendi semminek az ég alatt örökös megmaradhatást nem engedvén, közönséges s általhíghatatlan törvényt szabott, hogy mindennek, a mi eredetet vett, vége is legyen, és a ki született, meg is kellessék halni. Ezen magasságbeli tanácsnak tetszéséből amaz halhatatlan emlékezetet érdemlett vitéz fejedelmek és hatalmasságok is, kiknek karjok s kardjok ellenségeket meghódítanak, az halál kemény kételenségének ellene nem állhatnak. Attúl ment nem lehetett az én szerelmes uram is, az néhai méltóságos második Rákóczi

György, Erdélyországnak fejedelme, Magyarország Részeinek ura és székelyek ispánja. Míg élt, hazájának erős oszlopa, és nemzetére szakadójúl függő végső veszedelem vérrel s rabsággal teljes felhőit egyedül maga életének gyakor szerencsétetésével tartoztató s halasztó pajzsa; ki midőn azon keresztyéni ügyében már harmadik derék harcot adott volna az pogánnak, Fenes és Gyalu közt, midőn példájával bátoritanája hadait s kezével hullatná ellenségét, sok pogányságtól környülvétetvén, négy sebeket vett, a mely sebekről megbágyadván, kételenített az harchelyet (melyet mind maga és pogány vérével fogadása szerént megfestett) az ellenségnek engedni. Mely sebek miatt Váradon, azon helynek ottan következett pogány kézben esésével (s adná Isten, a magyar nemzetnek bár jövődében nem több s fájdalmasb kárával) nekünk és szerelmes árva fiunknak örökös keserűségünkre s gyámoltalanságunkra az elmúlt esztendőbeli juniusnak hetedik napján éjjel egy órákor, életének negyvenedik esztendejében keresztyénül kiműlék e világból, vére hullásával s élete letételével pecsételvén meg nemzetéhez való szeretetét, magyaros magyarságát s jó keresztyénségét. Kinek siralmas földben takarítását méltóságához illendő szomorú solemnitással, keresztyéni házasságbeli szeretetünk s kötelességünk szerént akarván celebrálatni, rendeltük azt e jelen való esztendőbeli Szent-György havának 24-dik napján, nyolc órákor tájban reggel, sárospataki külső várunkbeli templomunkban lenni. Mely hogy annyiaval méltóságosban s tekintetesbben mehessen véghez, Kegyelmedet igen bizodalmasan kérjük, [...] jelen lenni ne nehezeltse. Melyért Isten örvendetes áldásokkal boldogítsa Kegyelmedet s szomorúságtól oltalmazza.” (*Teleki Mihály levelezése*. Szerk. Gergely Sámuel. 2. k. Bp. 1906. 42–3.)

E levél és a prédikáció rendkívül hasonlít egymásra. A felhasznált tényanyag azonos mindkettőben: Rákóczi Fenes és Gyalu között harmadik harcát vívja a törökkel, négy sebet kap. (Szalárdi is ennyiről tud [id. kiadás 553], míg pl. Bánffy Kristóf öt vágást jegyzett fel, lásd TT 1881. 397.) A halál beálltának időpontját is egybehangzóan jelölik meg, pedig – mint ez Jármay idézett tanulmányából kiderül – a kortársak ebben sem voltak egy véleményen. Nyilván mind a levél fogalmazója, mind a prédikátor a legközelebbi rokonságtól kapta a szükséges hiteles adatokat.

De a két írás nyelvezete, retorikája is igen hasonló: a levél szinte valamennyi stilisztikai fordulatának megfelelőjét megtaláljuk a beszédben, gyakran azonos szórenddel, szófűzéssel. S bár az olyan közhelyek, mint „erős oszlop” (177:34, 185:20–22), „pajzs” (185:35–37, 205:21) semmit sem bizonyítanak, mégis: az olyan kifejezések, mint „kar s-kard” (176:41, 195:1), „magyaros magyarság” (203:10), olyan mondatok, mint „Magyarok veszedelmét, életének ottan-ottan való szerencsétetésével, mint Paissal a Pogányok ellen tartoztatná” (173:17–19), „a Pogányságban nem keveset el-hullatni” (173:21–22) stb. és ezek levélbeli megfelelői, továbbá az olyan egyező tartalmi egységek, mint pl. Várad elestének megítélése, mind arra a feltételezésre vezetnek, hogy a levél fogalmazója és a temetési beszéd szerzője ugyanaz a személy.

Ilyen meghívólevelet kaptak az erdélyi és magyarországi főrendek és vármegyék, sőt az új fejedelem, Kemény János is, aki ifj. Rhédei Ferencet küldte követül (Szalárdi 648). Mivel nem jelent meg személyesen, a prédikáció neki szóló, megszólítással kezdődő része (206:5–12) a koporsó felett bizonyára nem úgy hangzott el, ahogyan nyomtatásban megjelent. (A temetés résztvevőinek névsorát lásd TT 1880. 583–4.)

A szertartás tehát 1661. április 24-én, Szt. György napján, a halott fejedelem nevenapján ment végbe „nagy fejedelmi tisztességgel” (Szalárdi 649). Édesanyja, Lorántffy Zsuzsanna mellé temették Rákóczit, akinek halála csak hét héttel előzte meg fiáét. A test fölött ekkor elhangzott prédikációt még ugyanabban az évben ki nyomtatták Kassán, e nyomtatvány (RMK I. 974) szövegét közöljük.

Bár a szerző személyére e kiadványban csak a C. I. kezdbetűk utalnak, az irodalomban egybehangzó a megállapítás, hogy a prédikátor Czeglédi István kassai református lelkész volt. Czeglédi (1620–1671) iskoláit Nagyváradon, Debrecenben, Sárospatakon végezte. Rövid sátoraljaújhelyi rektorság (1642–1644) után Németalföldön folytatta tanulmányait, ahol jártasságot szerzett a görög mellett a héber nyelvben is. Szövegünk egy része is bizonyítja, hogy a prédikáció írásakor előtte feküdt a héber Biblia is, de ugyanitt nyelvtudásának korlátai is tetten érhetők (lásd a 210:40–211:17 sorokat és tárgyi jegyzeteiket).

Hazatérve Németalföldről, a kassai iskola igazgatója lett (1647), majd 1648-tól tállyai, 1651-től beregszászi, 1653-tól kassai lelkész. Számos temetési prédikációt tartott, melyek közül az Udvarhelyi György, majd Rhédei Ferenc fölötti szintén megjelent nyomtatásban (Kassa 1662, ill. Sárospatak 1669). Őt magát viszont minden ünnepélyesség nélkül temették el Pozsonyban 1671 júniusában, a nagyszombati hátrában bekövetkezett halála után, amelynek körülményei az ún. „gyászévtized” irodalmának köszönhetően közzismertek (lásd pl. Köleséri Sámuel leírását, RMK I. 1187).

II. Rákóczi Györgyről szóló beszédének azok a legérdekesebb részei, ahol a halott köteles dicséretébe bíráló megjegyzéseket vegyít; többé-kevésbé az eseményhez illő visszafogottsággal ugyan, de érezteti véleményét a fejedelmi politikában és hadakozásban elkövetett hibákról. Persze – a beszéd jellegéből, funkciójából adódóan – elsőként kifejezetten vallási mulasztásokat vet Rákóczi szemére (az isteni segítség kérésének, a bűnöktől való megtisztulásnak, a börtnek elmaradása a hadba indulás előtt), később azonban mind a lengyelországi hadjárat kudarcának, mind a töröktől szenvedett vereségnek sokkal evilágibb okait is megfogalmazza. Felrója például, hogy elmaradt „a Taborban a Szilai életnek meg-tiltása” (192:18), vagyis a vitézek nem elégedtek meg a (rendszeretlen) fizetéssel, sem az ellenség prédálásával, hanem gyakran saját hazájuk lakóit nyomorították meg. Elharapózott a gonoszság, az ellenséggel szemben is túlzott kegyetlenkedéseket vittek véghez.

Meglepő, hogy e vádak mennyire megegyeznek a Szalárdi művében olvasható megállapításokkal. Rákóczi hadai „Debrecen [...] környül nagy sok fosztogatásokat, prédálásokat gyakorlani nem szűnnek vala, úgy, hogy igaz járatbeli ember házából valamelyfelé alig mozdulhatna” – írja Szalárdi (id. kiadás 485, lásd még 348), de nemcsak az otthoni pusztításokról emlékezik meg, hanem az ellenséggel szembeni oktan kegyetlenkedésekről is (uo. 362), még Petriyity-Horváth Kozmával is egybehangzóan (idézi Szakály F. a Szalárdi-kiadás jegyzeteiben, 749). Nem különbözik lényegesen ettől a 20. századi történetész véleménye sem (Jármay: i.m. 176–177): „ha nem is minden tekintetben írhatjuk alá Horvát Kozmának »a mindenféle gyűlevész hadak, sok rendetlen nép, szabad legények, szabad ördögök« elnevezésre vonatkozó jellemzéseit, azt mindenesetre állíthatjuk, hogy az rendszeresen szervezett, edzett és fegyelmezett hadsereg semmi szín alatt nem lehetett.” De alátámasztják Szalárdi

adatai a sereg istentelenségének vádját is (id. kiadás 362). Ám nemcsak a tények egyeznek meg Czeglédi és Szalárdi munkájában, hanem azok értékelése, a prédikátor és történetíró szemlélete is. Szalárdi írja: „amelly királyok, fejedelmek kegyetlenkedésre vetemedvén, mások szabadságának letapodására igyekeznének, azok magok bátorságokat elvesztvén, sebes veszedelem nélkül [...] koporsójokba szállani ritkán szoktak volna” (uo. 360).

„Az fejedelem [...] porta híre, engedelme s az haza tanácsi megegyezett értelme nélkül” fogott hadjáratához – olvassuk Szalárdinál (id. kiadás 348, lásd még 361–362). Ennek az állításnak is megvan a megfelelője Czeglédi művében: „hirtelenkedtünk az Haddal” (192:10–11).

Ám a prédikátor helyzetéből fakad, hogy ha tesz is szemrehányásokat, művének alaphangja a magasztalás, dicséret kell legyen. Így Czeglédi is néhány elmarasztaló ítélete után a halott fejedelem tetteinek védelmére kel. Az előbb még arról beszélt, hogy „hirtelenkedtünk az Haddal”, most meg már úgy fordítja a szót, hogy Rákóczi e tette nem volt vakmerőség: „Vgy tetzik ugyan némellyeknek” (200:19). Érvel azzal, hogy a kereszténységnek igenis harcolnia kell a török ellen, később pedig, mint ha elfelejtette volna, hogy az imént még a harc szükségességéből kovácsolt érvet a fejedelem mellett, azzal kel a védelmére, hogy „kész vala meg-elégedni Istentül nyuitot sorsával; ha nem izgattyuk vala”, vagyis „sok Alatta-valok vitték [...] a' mire vitték” (202:30–33). Ugyanez a régi érv az uralkodó személyes büntelenségéről, környezetének bűnösségéről elhangzik Szalárdinál is, aki kikel a „hízkelkedő, magok grátiájokat, kedvességeket vadászó udvari hősök” ellen (id. kiadás 346), később pedig így ír: „a jeles méltóságos vitézi fejedelem ember, aki keresztény vallására s nagy értékére nézve az isteni tiszteletnek, evangéliumi üdvözlendő igaz tudománynak gyámoltására sokat tehet vala, [...] ideje előtt az magyar nemzet közül török császár éles fegyvere által, ó, siralmasan! kivágotott vala. És céljokat azok a veszedelemre hajtó tanácsok, kik ez romlásnak tüztét, némellyek tudva, szántsándékkal, ezen scopussal, véggel, némellyek magok hasznok, becsület-, tisztessékvánásokbul, némellyek pedig annyira rakák, fúvák, hordák, gerjeszték, ímhol már most elérték vala” (uo. 557–558).

Az elmondottak nyilvánvalóvá teszik, hogy Czeglédi művét sajátos történelmi forrásként is felhasználhatjuk, másrészt felhívják a figyelmet egy lehetséges forráskapcsolatra: a prédikáció és Szalárdi munkája közötti ténybeli, szemléleti, megítélésbeli azonosságok, olykor szinte szövegszerű egyezések (melyek közül a tárgyi jegyzetanyagban még utalunk néhányra, lásd pl. a 214:6 jegyzetét) valószínűvé teszik, hogy Szalárdi – az 1660-as évek elején, Kolozsvárott munkálkodva – használta, ismerte Czeglédi beszédének nyomtatott példányát. Szalárdinak – az Izrael-Erdély párhuzamon alapuló – bibliai-protestáns történelmi koncepciója (részletes elemzését lásd Tarnóc Márton: *Szalárdi János történelemszemlélete*. = ItK 1970. 689–96. és uő: *Erdély művelődése Bethlen Gábor és a két Rákóczi György korában*. Bp. 1978. 203–207) nemcsak lehetőséggé, hanem szinte szükségessé tette, hogy bátran merítsen „a kortárs prédikátorírók, különösen Medgyesi, de mások műveiből is” (uo. 208). E „mások” között bizonyára Czeglédi Istvánt is számba kell vennünk.

A protestáns prédikátor helyzete azonban nemcsak azért volt sajátos ezen a temetésen, mert a halott fejedelem emléke védelemre szorult a támadásokkal szemben,

hanem azért is, mert az özvegy közismerten a katolikusok felé orientálódott. Már Rákóczi nyugtalankodott emiatt, a szamosfalvi táborban május 16-án írott végrendeletében: „édes Sofikám, [...] az igaz vallásban, kiből velünk éltél, állhatatos légy változhatatlanul, Ferkót abban neveld, semmi világi dicsőség, félelem attól el ne szakaszson” (*Erdély és az északkeleti háború. Levelek és okiratok*. Közteszt: Szilágyi Sándor. Bp. 1891. II. k. 570–1). Ez az aggodalom lehet az oka szövegünkben pl. a kassai református egyház javára való adakozás nyomatékos sürgetésének (205:9–15). Ám hiába, hiszen Báthori Zsófia és fia még a temetés évében (augusztus 15-én) rekatolizált. Czeglédinek ez még 1663-ban is fájhatott, hiszen ekkor megjelent művében is céloz „egy erős kálvinista fő ember”, nyilván Rákóczi Ferenc áttérésére. Márpedig „kit Isten igaz idvezítendő hittel megáldott, nincs ég alatt olyan respectus, melyért Krisztusát megtagadja”. (Idézi: Szilágyi Sándor, BpSz 1858. 205.)

II. Rákóczi György temetésén nemcsak Czeglédi István beszélt. A castrum doloris mellett elhangzott még Pósházi János deák peroratiója, majd „Felmenvén az várban, a kápolnában predikáltott a huszti pap, peroralt magyarul az bányai mester” (TT 1880. 584). Ezekről a beszédekről azonban semmi közelebbit sem tudunk, szövegeket nem ismerjük, nem tudunk nyomtatott megjelenésükről.

A közreadott nyomtatvány címlapjának keretét rozettákból és leveles indákból álló sorminta adja, az 1v és az A2r lapon leveles indákból álló sorminta látható fejlécként, a H3r lapon pedig ilyen mintákból háromszögű záródíszot raktak össze. Az 1v és A2r lapokon keretezett, szimmetrikus elrendezésű iniciálék, az M háttérében virágto, az A háttérében három akantuszlevél-csoport. Az A3v lapon nagy méretű, dekoratív záródísz; szabályos ívekben kanyargó stilizált leveles indák alkotják, amelyek egy élére állított négyszög tengelyei mentén rendeződnek el.

Tárgyi jegyzetek

173:20 A szászfenesi ütközet a lengyelországi hadjáratról számítva a harmadik olyan csata volt a török ellen, amelyet Rákóczi személyesen vezetett; megelőzte a lippai győzelem (lásd 201:39) és a várhelyi vereség (1659. nov. 22).

175:17–28 *Báthori Zsófiáról* lásd kötetünk V. sz. szövegét. *I. Rákóczi Ferencről* (1645–76) lásd a 203:31 jegyzetét.

176:24 *Husa* csehül valóban 'lúd'. Husz (rég magyar helyesírással *Huss*) állítólag megjósolta, hogy száz évvel őutána „eljön egy hattyú, akit nem tudnak már megégetni, mint most a libát”; jóslatát a XVI. sz.-ban Lutherre vonatkoztatták. František Palacký (*A huszitizmus története*. Bp. 1984. 706–7) alaptalannak minősíti a jóslatról szóló mondát, de hozzáteszi: „Az viszont igaz, hogy alkalmanként Husz hangoztatta azt a sejtését, hogy nyomában támadnak olyan férfiak, akik végigviszik az általa megkezdett művet.”

176:28 *Kesőre*: sajtóhiba vagy a „keserű” szó nyelvjárási variánsa.

176:36 *Hunyadi János* török elleni huszonnégy csatájának említése valószínűleg Bonfini és Heltai Gáspár krónikájára megy vissza. Heltai – bár előtte csak tizenkilenc csatáról tesz említést – így beszélteti Hunyadit: „Én húszszor megütköztem diadal-

moson a törökekkel. Kétszer csak kellett hátat adnom.” (*Krónika az magyaroknak dolgairól*. Sajtó alá rendezte: Kulcsár Margit. Bp. 1981. 240.) E beszédet követi még a vízcisata és a nándorfehérvári döntő ütközet elbeszélése, összesen tehát csakugyan huszonnégy csatáról van szó. Kovacsóczy Farkas *Dialógus Erdély igazgatásáról* című műve szerint Hunyadi „huszonkétyszer ütközött meg a törökkel”. (Bónis György ford. *Janus Pannonius – Magyarországi humanisták*. A szöveget gondozta: Klaniczay Tibor. Bp. 1982. 1239.) Természetesen a csaták hiteles számát és rendjét mára már szinte lehetetlen tisztázni, de hogy a 17. sz.-ban milyen elevenen élt az imént ismertetett hagyomány, arra jó példa Erdődy György 1633-as tézislapja, amelynek felirata szerint Hunyadi legalább húsz alkalommal győzött a törökökön (lásd Galavics 73).

177:25 A *vigály* szónak a TESz 'ritkás, gyér' melléknévi jelentését ismeri, de az – épp Czegléditől, tíz évvel későbből, 1670-ből idézett – „vigály munkámat” szókapcsolatban nem egészen világos jelentésűnek mondja, a *víg* melléknévvel hozza kapcsolatba (III. 1141). A NySz is 'vidám, jókedvű (?)' jelentését adja meg (III. 1176). A „sok gyász között öltözöt *vigály Munkácskám*” mondatban ez a magyarázat nem helytálló. Valószínűbb, hogy itt, alázatossági formulaként, jelentése: 'csekély, jelentéktelen'.

178:6 A *vérhedett* szónak a NySz 'vérszomjas' és 'harcoló, küzdő, viaskodó, fáradozó, erőlködő' jelentését ismeri (III. 1073). A két jelentést szövegkörnyezetben igen nehéz megkülönböztetni (lásd a NySz – részben épp Czegléditől idézett – példáit). A *véren futó* kifejezés nem található a NySz, OklSz, TESz, RMG1 anyagában.

178:10 *Testi tag*: 'testrész'. Az *egész testi tag* kifejezésben viszont a *tag* szónak inkább 'szervezet' jelentése van (vö. TESz III. 820), így a kifejezés értelme jól megadható az RMG1 1533-ból idézett adatának szavaival: 'minden testen való tag' (671–2).

178:21 *Ssirjának*: zsirjának.

179:12 Zsolt 30,12.: „Siralmatat vígságra fordítottad, leoldoztatd gyászruhát, körülöveztél örömmel”.

180:3 *Ösztön*: 'cselekvésre készítő (személy)'.

180:7 *Alit*: 'vél, gondol'. Lásd TESz I. 132–3.

180:10 *Illés*: 'ihlés, sugalmazás'.

180:37 A kérdés a Bibliában egyes szám első személyben. Válasz: „És monda az Úr Dávidnak: Eredj el, és verd le a Filiszteusokat.”

182:14 A modern fordítások szerint is Góliát „isteneit emlegetve” átkozódik, és nem – mint Károlyi fordít – Dávidot szidja „Istenével együtt”.

182:31 *El-lopja*: megnyeri.

182:36 A *Dávid* név héber jelentése: 'kedvelt, szeretett'.

183:15 *Becsületes*: 'becses, drága'.

184:2 A *citkely* írásmódra lásd TESz I. 433.

184:38 *Ingredientia*: szükséges dolog.

186:7–9 A vérevel fiait tápláló pelikán rajza csaknem valamennyi emblémás-könyvben megtalálható, s több helyütt a latin jelmonddal is összekapcsolódik (a modern német szaktudomány által feldolgozott kompilációk közül Gabriel Rollenhagen, Nicolas Reusner, Joachim Camerarius műveiben, lásd Henkel-Schöne 811–2; ezeken kívül pl. Jacob Typotius, Filippo Picinelli stb. munkájában is). Szerepel együt-

tes említésük már a korábbi magyar prédikációirodalomban is, így Bornemisznál (lásd Nemeskürty István: *Bornemisza Péter, az ember és az író*. Bp. 1959. Függelék, Nos. A 111c, B 538), és – Alfonz király nevével is összekapcsolva – Magyar Istvánnak 1602-ben megjelent főművében is (*Az országokban való sok romlásoknak okairól*. Sajtó alá rendezte: Katona Tamás. Bp. 1979. 156): „mint az puplikán fiaihoz, olyan, az mint az Alphonsus király címere jelenti, az jó fejedelem az alatta valókhöz.” Mivel Magyar e könyve más helyein az *Alphonsus* nevet bizonyíthatóan *Arnolfus* helyett használja, a ma is használatos egyetemi szöveggyűjteményben az a feltevés olvasható, hogy valószínűleg ez a megjegyzése is Arnulf keleti frank/német király (887–99), római császárra (896-tól) vonatkozik, s Magyar itt is félreérthette forrását, valószínűleg Aventinust. (*Szöveggyűjtemény a régi magyar irodalomból*. Szerk. Barta János, Klaniczay Tibor. 2. kiad. I. k. Bp. 1963. 847.) Valószínűbb azonban, hogy mégis valamelyik Alfonz spanyol királyról van szó. Bornemisza „egy Neapoliai Király”-nak nevezi (Nemeskürty: i. h. B 538), Nicolas Reusner mint „Parthenopes rex Alfonsus”-t említi (Henkel-Schöne i. h.), Picinelli pedig így nevezi meg (lib. IV. cap. 52): „Alphonsus IX. Hispaniarum Rex, vel ut alii volunt, Joannes II. Lusitaniae Rex”. Jacob Typotius emblémakönyvében (*Symbola Diuina et Humana Pontificvm Imperatorvm Regvm*. Praga 1601. 27. tábla) az embléma és a lemma „Alphonsus X. Hispaniarum Rex” neve alatt szerepel. Valószínű tehát, hogy Czeglédi is ebből a ki-terjedt hagyományból merített. A jelmondat fordítása: „A törvényért és a népért”; ehhez lásd még Walther No. 22473a, valamint Székely György: *A „Pro Patria et Libertate” eszmétörténetéhez*. = *Rákóczi-tanulmányok*. Szerk. Sinkovics István, Gyenis Vilmos. ELTE 1978. 8.

186:23–29 A hagyomány szerint Péter apostolt Nero (54–68) feszítettette meg 67-ben, András apostolt Petrában Aegeas achaiai prokonzul 60-ban. *Jakab* megöletése: ApCsel 12,2. János apostol Domitianus (81–96) nagy keresztényüldözésekor (94) sértetlenül lépett ki az ütből, majd Pathmosz szigetén még megírta a Jelenéseket. Hogy *Fülöp* apostol vagy *Fülöp* diakonus halt meg Hierapoliszban, arról ellentmondó a hagyomány. *Bertalan* apostolt a legenda szerint Örményországban megnyűzták, majd lefejezték, *Tamást* Indiában szúrta át kardjával egy pogány pap, *Mátyást* Etiópiában kövezték meg, *Lukács* evangélista Boetiában lett vértanú. *Pált* állítólag 67-ben fejezték le, s lehulló feje három forrást fakasztott.

186:29 *Aér*: 'levegő, légkör'. Lásd TESz I. 111.

186:41 *Meg-rodód*: jegyezd meg, vésd az emlékezetedbe.

187:41 A megadott bibliai hely Illés istenéről beszél.

188:4 *Véren futó*: lásd 178:6.

188:19 *Boldog lün*: a Bibliában: „áldott legyen”.

188:31 „Aki a gonoszt kerüli, prédává lesz.”

188:32 „Elesett a hűség az utcán, és az egyenesség nem juthat be.”

188:34 A Bibliában: moly.

189:2 *Kardéban*: 'hívságosan, haszontalanul'. Lásd NySz II. 364.

189:4 *Meg-illése*: megülése. Lásd NySz III. 893–4.

189:14 *Arányoz*: 'gondol, hisz'. Lásd TESz I. 171.

189:19 A Biblia nem utal határozottan az egyiptomiakra: „Sok elegy nép is méne fel velők.”

190:26 *Recuperálni*: visszaszerezni, visszanyerni.
 190:27 *Succedála*: sikerüle.
 190:36 „Az isten országa tibennetek van.”
 190:36 Ján 14,11.: „én az Atyában vagyok, és az Atya énbenem van”. 20.: „és ti énbenem, és én tibennetek.” 17.: a Lélek „nálatok lakik, és bennetek marad.”
 191:9–12 E sorokban a krími kánság területére (Dnyeper, Dnyeszter, Don vidéke) hurcolt erdélyi hadseregéről van szó.
 191:13 *Teke*: 'gömb, gombolyag'.
 191:16 A Bibliában nem a fejedelmek adófizetéséről van szó, hanem arról, hogy Izrael, Jeruzsálem maga volt „a tartományok közt fejedelemasszony”, s „robotossá lőn”.
 191:20 A Bibliában a talentum a mértékegység, amely 58,94 kg-ot jelent. De a 17. sz.-ban a mázsa sem 100 kg, hanem pl. a magyar mázsa 58,80 kg. (Bogdán István: *Régi magyar mértékek*. Bp. 1987. 116.)
 192:17 *Periclitál*: forog veszedelemben.
 192:18 *Szilaj*: 'korlátot nem ismerő, vad', ill. 'fajtalankodó, buja'. Lásd TESz III. 753.
 192:25 *Te Deum laudamus*: latin himnusz, talán Nicetas a Remesiana (335?–414?) műve.
 193:14 *Hadi-Fü*: 'hadvezér'.
 193:22 *Teményteni* ~ *töményteni* ~ *töménteni*: 'rengeteg'; a TESz első adatát csak két évvel korábbról, 1658-ból ismeri a szónak (III. 962). *Rachel* sírása a Bibliában Jeremiás könyvében fordul elő először (31,15.), aki a pusztulás szimbólumaként használja. Az ő szavait alkalmazta Máté (2,18.) a bethlehemi gyermekgyilkosságra.
 193:23 *Bokrosan*: 'tömegesen, mind-mind'. Lásd NySz I. 267.
 193:28 „És monda [Dávid] (íj)dal ez, hogy megtanulják Juda fiai, mely be van írva a Jásár könyvébe): Izráel! a te ékességed elesett halmaidon: miként hullottak el a hősök!”
 193:32 *Feles*: 'fölös, sok'.
 195:8 *Succurralsz*: segítesz, segítségére sietsz.
 195:29 *Ízi*: 'része'; sőt a szövegkörnyezet a 'fő része' jelentést sejteti.
 196:10 A Biblia Belszárról mondja, hogy „megmérttél a mérlegen és híjával találtattál”; *Enos* néven csak egy vízözön előtti ősatya ismeretes (Szeth fia, 1Móz 5,6–11.). A név itteni szereplését valószínűleg az magyarázza, hogy héber jelentése: 'halandó, ember'.
 196:12 „Falat falaz”, „falat épít”.
 196:13 „Álmélkodott, hogy nincsen közbenjáró.”
 196:16 *Plága*: csapás.
 196:25 *Halált nem illető dolgából*: nem halálos bűnből.
 196:36 *Maga*: 'noha, holott', ill. 'de, azonban'. Lásd TESz II. 812.
 197:33 Jézus Izrael házáat fiaknak, más nemzetségeket ebeknek nevezve mondta a tőle segítséget kérő kánaáni asszonynak: „Nem jó a fiak kenyerét elvenni, és az ebeknek vetni.” Találó válaszával („Úgy van, Uram; de hiszen az ebek is esznek a morzsálékokból, amik az ő uroknak asztaláról aláhullanak”) az asszony mégis részesed-

hetett Jézus jótéteményében, vagyis visszaverte a „*Kölyöki-nevezetet*”. (A *kölyök* szó ekkor még csak állatra, itt kutyára vonatkozik, emberre használva a TESz 1793-ból ismeri csupán első adatát, II. 608.)

198:5 *Faggatózás*: 'kín, gyöttelelem'.

198:26 A Bibliában az ígért földjéről van szó.

198:38 *Tüd* = töd 'tetted'.

199:3–14 A főnksz kapcsán később (217:30) név szerint megemlített id. Pliniusnál nem szerepel az *oroszlán* nyitott szemmel alvásának motívuma, és *Androdus* (ismertebb formájában: Androklész) nevét sem említi (VIII, 17–21). Megtalálható viszont Androklész története Claudius Aelianus *De natura animalium* c. művében (VII, 48), de ez még nem jelenti azt, hogy a prédikátor forrása (akár a többi állatra vonatkozólag is) e munka lett volna, hiszen a történetet meríthette Gellius *Attikai éjszakái*-ből (V, 14), a *Gesta Romanorum*-ból (104) stb. Szerepel Androklész Vászrhelyi Gergely (RMK. I. 528), Pázmány Péter (ÖM. magyar sor. VII. 420) stb. műveiben is. Lásd még: Physiologus 5–6; Apáczai 7. r. XXXIX. 2; Miskolczy 48–65.

199:20 *Kés-kételen*: 'akarva, nem akarva'. (Vö. TESz: kéj, II. 425–6.)

199:30 *Érdekel* jelentése itt: 'sújt <csapás, betegség>; szorongat <ellenség>'. (Vö. TESz I. 780–1.)

199:30 A négy égtáj felől feltámadó szél motívumára lásd Galavics 46.

199:40 A Biblia csak annyit mond, hogy a szél „a pusztá felől” támadt.

199:41 „Szóla hozzám az Úr, mondván: Mit látsz te? És felelek: Forró fazekat látok én, és pedig a szája észak felől van.”

200:4 *Hadjárjon*: lásd SzT IV. 876.

200:22 „Szemeimet a hegyekre emelem, onnan jön az én segítségem.”

200:24 *Conflictusban*: összeütközésben.

201:10 *Barlag*: sem történeti, sem leíró szótáraink nem ismerik ezt az igét. Jelentése olyasféle lehet, mint Baróti Szabó Dávid *Kisdéd Szó-tár*-ának (2. kiad. Kassa 1792. 17) következő adatáé: „Bartzogni: Szarvas, v. elefánt módra bögni.”

201:10 *Sutullá*: 'sajtolta'.

201:34 Rákóczi hadmozdulataival lekötötte a török birodalom erejét akkor, amikor Köprülü Mehmed nagyvezír Kréta végleges megtörésére és Dalmácia elfoglalására készült, tehát velencei érdekeket fenyegetett. A fejedelem maga is folytatott tárgyalásokat Velencével. Battista Nani velencei követ írja jelentésében, hogy hasznos volna „ügyesen felpíszkálni a magyarokat és feltüzelní Rákóczit [...] a török helyzetének nehezítése [...] érdekében”. Várad eleste, a független erdélyi állam bukása után azonban már aligha zengett *elogium* (dicshimnusz, magasztalás) Velencében. Alvíse Molin akkori követ írja: amíg Erdély szilárdan állott, „a törökök nem tudtak előnyre szert tenni sem Németországban, sem Lengyelországban, sem Itáliában, [...] mert hátulról nem érezték magukat biztonságban” – most mindez immár lehetséges számukra. (Az idézetek forrása: Jászay Magda: *Párhuzamok és kereszteződések. A magyar-olasz kapcsolatok történetéből*. Bp. 1982. 273–4.)

201:37 A mágnesről lásd Plinius XXXIV, 42; Physiologus 69; Apáczai 7. r. XLVII. 53–59. A motívum előfordulását korabeli prédikációkban lásd RMK I. 1418. 19. és kötetünkben III/A 1429. VII. 283–31. IX. 328:11.

201:39 Rákóczi győzelme Szejdi Ahmed pasa serege felett *Lippán*ál, 1658. június 26-án, a hadi helyzetnek csak átmeneti javulását eredményezte.

201:39 „Az Úr az én kösziklám, váram és szabadítóm; az én Istenem az én kösziklám, öböne bízom: az én paizsom, idvességem szarva, menedékem.”

202:4 A Rákóczi-címer vörös mezejében hármás zöld halom mögül előbukkanó, hatküllős aranykeréken arannyal fegyverzett, koronás, stilizált fekete sas áll, felemelt jobbajával aranymarkolatú görbe kardot tartva.

202:10 Már Plinius leírja (XXXVII, 15) azt a középkorban elterjedt babonát, hogy a gyémántot (*adamást*) egyedül frissen leölt kecskebak meleg vére tudja meglágyítani, feloldani. Lásd még Apáczai 7. r. XLVII. 11. Az *adamás* szó jelentése görögül: 'legyőzhetetlen'.

202:11 „Az egyik kéz háborút visel, a másik visszaállítja a békét.”

202:16 A *perec* héber szó jelentése: 'rés, szakadás, törés'. *Uza*: városnév.

202:18 „Nem az én gondolataim a ti gondolataitok.”

202:30 Czeglédi az „*Alatta-valok*”-at említi Rákóczi felbújtóiként, pedig nemcsak ők bátorították – a Habsburgok, német fejedelmek, sőt az egész kereszténység beavatkozásának ígéretével – a török elleni harc vállalására, hanem magyarországi főurak, köztük Wesselényi nádor is. (Lásd R. Várkonyi Ágnes: *A rejtőzködő Murányi Vénus*. Bp. 1987. 75–6.)

202:41 Várad 1660. augusztus 28-án esett el.

202:41 *Kárjáb*: valószínűleg 'nagyobb kár'. Szótáraink ezt az alakot nem ismerik. Hasonló adat a NySz-ből: *kárább*.

203:2 *Posteritás*: maradék, utód.

203:12 A Thébai ellen hadat indító hét király katonáinak holttestét eltemetni nem akaró Kreón ellen háborúzó *Thészeusz*ről valóban volt olyan monda, hogy saját kezűleg adott végtisztességet a halottaknak. Vö. Euripidész: *Óltalomkeresők* 766–7. „Szegényekről az alvadt vért ő mosta le. El is temette földbe rejtve testüket.” (Kárpáty Csilla ford.)

203:12 A *Thebas* névalakban talán *Thebae* és *Thebais* (Felső-Egyiptom) neve keveredik, de egyértelmű, hogy a boiótiai városról van szó.

203:23 *Ottomanniták*: az (oszmán-)törökök.

203:31 I. Rákóczi Ferencet atyja kívánságára 1652. február 24-én erdélyi fejedelmé választották, de a szerencsétlen lengyelországi hadjárat miatt sohasem jutott ténylegesen hatalomra.

204:3 *Padimentum*: 'alap(kő)'.

204:38 *Bürök*: mérgező növény, amelyet azonban orvossággént is használtak.

205:11 A kassai református templomról van szó, amelynek (és az iskolának) építéséhez 1650-ben utalt ki telket a kassai tanács. Az építkezés 1651. augusztus 6-án kezdődött. Czeglédi 1653-tól a város prédikátora, azóta fáradozott azon, hogy minél több anyagi erőforrást nyisson meg a munkához. Az iskola már 1656-ban elkészült, a templom viszont csak 1663-ban. (M. Nagy István: *Czeglédi István polemikus író a XVII. században*. Kolozsvár 1899. 17.) Rákóczi mellett Udvarhelyi György is a templom mecénása lehetett, mert a róla egy évvel később, 1662-ben megjelent prédikációban is utal rá Czeglédi, hogy halálát „meg fogja érezni az új templom és a mel-

lette való Schola rövid nap” (idézi: M. Nagy: i.m. 22), hiszen „az út szívében építeni elszánt Dávid az egész föld utára ment” (uo. 54). (A két szövegben még a Dávidhoz való hasonlítás is megegyezik.) Czeglédi nagy műve, a templom azonban nem szolgálhatta sokáig a reformátusokat: az ún. gyászévtized egyik első eseménye ennek elvétele volt. A prédikációkban egyértelműen a templom gyarapítására felszólított Báthori Zsófia és I. Rákóczi Ferenc sem váltották be a hozzájuk fűződő reményt, sőt ők építették 1671-től a kassai jezsuita templomot (a mai ún. premontrei templomot); mindketten ott is nyugszanak.

205:22 I. Lipót (1657–1705). Kormányzatának Rákóczihoz fűződő kapcsolatáról lásd ErdMúz 1902. 232–235, valamint Giovanni Sagredo követi jelentését Jászay Magda idézett könyvében, 274–5.

205:24 *Szövétnék*: 'gyertya, fáklya'. Lásd TESz III. 799.

205:25 *Wesselényi Ferenc* (1606–67) nádor (1655-től), a későbbi összeesküvő.

205:27 *Homonnai Drugeth György* (1633–1661) 1659-ben lett a felső-magyarországi hadak főparancsnoka. A lengyelországi kudarcot követő zűrzavaros időben Barcsay Ákossal szemben Rákóczit támogatta.

205:29 *Labbó*: 'lábadt'. Lásd NySz II. 501.

205:36 *Agnosca!*: elismer. Lásd a 203:31 jegyzetét.

205:38 *Rákóczi László* (1636–1664), I. Rákóczi György testvérének, Pálnak a fia. Mivel apja már születésének évében meghalt, sokat köszönhetett a fejedelmi ág jóindulatának, gondoskodásának. Később Sáros főispánja lett. Várad kalandos visszafoglalási kísérletében vesztette életét.

205:39 *Parentális*: a halott elsíratása, elbúcsúztatása.

206:8 *Kalauz*: 'kalóz, útonálló, rabló'.

206:9 *Meg-koholtatot*: itt: 'megválasztott'.

206:10 *Kemény Jánost* (1607–62), aki a Lengyelországra támadó hadak fővezéréként 1657-ben tatár fogságba esett s csak 1659-ben szabadult, 1661. január 1-jén választotta fejedelmé a szászrégeni országgyűlés, de júliusban már Magyarországra kellett menekülnie a török elől. 1662. január 22-én, a nagyszöllősi csatában kapott halálos sebet az Apafi fejedelmet támogató török seregtől.

206:13 *El-utollyára*: 'legutoljára'. Lásd TESz I. 735.

206:22 *Guggol*: 'csúfol, gúnyol'.

207:4 „A virtusnak vannak gyűlölői, ahogy ünneplői is”. A másik latin mondat Horatiustól származik (Epist. I, 2, 57), s a kor proverbium-gyűjteményeiben elterjedt volt: „Mert zsírosvagyonú lett más, az irigy lesóvánszik.” (Novák József ford.) A *marcescit* szó nem feltétlenül sajtóhiba *macrescit* helyett. Lásd Walther No. 12788.

207:14 „A mártírok vére az egyház vetőmagja.” A latin közhely Tertullianusra megy vissza: „Semen est sanguis Christianorum” (lásd PL I. 603).

207:15 „Félj a halott oroszlántól!”

208:9 *Exordium*: kezdet, bevezetés.

208:20 „Részek rövid magyarázatokkal.”

208:23 Johannes Piscator (1546–1625) *Commentarii in omnes libros Veteri Testamenti* c. könyvére hivatkozik.

210:40 A héber 'eden, latin basis jelentése: 'alap, alapzat'. A latin szó Izaiás könyvében nem fordul elő a Vulgatában.

211:3 A héber Biblia megadott helyén '(Szodoma) fejedelmek' jelentésben a *qēšnē* szóalak fordul elő, amely a *qāšn* 'fejedelelem, parancsnok' szóból jön. A szerző összetéveszti ezt a szóalakot a *qēš* 'vég' szó status constructus szerkezetbeni *qēšē* alakjával, ezt fordítja az *extremitas* ('vég, szél, határ') szóval, amely természetesen nem szerepel a Vulgata adott helyén.

211:5 A valószínűleg az óségi politeizmus nyomát őrző többes számú Elohim istennevet (latin fordítása a Vulgatában is *dii*) a Biblia többször használja olyan szövegkörnyezetben, amely megengedi emberekre való vonatkoztatását (a Czegléditől megadott helyen kívül pl. Zsolt 82, 1. 6.). Modern kommentár szerint e helyeken „a hatalom képviselői”-t jelenti, többször „bírák”-nak fordítják.

211:8 Az író az 'abrēk' héber szót 'gyengéd atya' jelentésűnek mondja, pedig a Biblia e helyén (átvitt, alkalmazott értelemben) azt így szokás fordítani: „Vigyázat!”, „Mindenki figyeljen ide!”, „Térdet hajtsatok!” De a Bibliában, mégpedig épp a József-történet egy másik helyén, csakugyan előfordul a nép vezérének atya megnevezése: „A fáraó atyjává tett, és egész házának urává, és Egyiptom egész földének fejedelmévé.” (1Móz 45,8.)

211:10 Héberül *māgēn*, latinul *scutum*: 'pajzs'. A Vulgata szövegében (*scuta terrae*) a szó nem vonatkozik egyértelműen a fejedelmekre.

211:13 Héberül *mōšdē āreš*, latinul (a Vulgatában) *fundamenta terrae*: 'a föld alapjai, talpkövei'. A kifejezést a Biblia nem hozza kapcsolatba a fejedelmekkel.

211:15 Héberül *jātēd*, latinul (a Vulgatában) *paxillus*: 'karó, cövek'.

211:17 Héberül *hōtām*, latinul (a Vulgatában) *signaculum*: 'pecsét'.

212:38 Az idézet Jeromos egyházatyának (340–420) nyilván valamely biblia-kommentárjából származik. Az általunk legvalószínűbbnek tartott helyen, a Jeremiás próféta könyvének 25. és 29. fejezetéhez fűzött kommentárban a közölt magyar fordítás latin eredetijét nem találtuk meg.

213:5 Az idézet eredetije: „Principio generi animantium omni est a natura tributum, ut se, vitam corpusque tueatur” (Cicero: *De officiis libri tres*. I, 4. Az általunk használt kiadás: Bp. 1891). Modern fordításban: „a természet minden élőlénynek megadta, hogy megvédje önmagát, életét és testét”. (Havas László ford.)

214:3 Rákóczi Zsigmond (1623–1652), II. Rákóczi György öccse. V. Frigyes pfalzi választófejedelelem és cseh király legkisebb leányát, Henriettát vette feleségül, aki néhány hónappal a házasságkötés után meghalt. Zsigmond 1652. február 4-én követte. Április 28-án temették Gyulafehérvárott, atyja mellé.

214:6 Lorántffy Zsuzsanna (1600 k.–1660), 1616-tól I. Rákóczi György felesége, II. Rákóczi György anyja. Alig néhány héttel fia sebesülése előtt, 1660. április 18-án halt meg Sárospatakon, ahová férje halála (1648) után költözött. Szalárdi krónikájában is megtalálható az a motívum, hogy a „következendő nagy gonoszokat érezvén s jól látván” halt meg, s az is, hogy „bizonyára Istennek kiváltképpen való gondviselése is lőn az méltóságos istenfélő, kegyes életű s keresztyén fejedelmi asszonyi állaton, hogy azon nagy gonoszok előtt a nyomorúságok közül kiragadtatott volna,

holott azok mellett rájuk rohanandó nagy keserőségek neki mintegy egy keserű halál gyanánt lehetnek vala!” (Szalárdi 535.)

214:18 Nikephorosz Gregorasz (1295 k. – 1360 k.) bizánci író római történetét idézi. A görög eredeti latin fordítása így hangzik (VI, 10): „Exercitus enim quos iniuria et audacia antecedit, ruina sibi ipsis protinus et interitum asciscunt: et priusquam hostis irruat, ipsi sua timiditate evertuntur, ipsimet sibi hostes sunt, divina vindicta eum exitum decemente, quem facta illorum meruerunt. Neque enim probabile erat, rem bene gesturos esse eos, qui lacrymas et execrationes pro viatico secum abstulissent.” (Használt kiadás: Nicephori Gregorae *Historiae Byzantinae*. Bonnae 1829.)

214:19 A törvényhozó: „Aurelianus császár Vopiscusnál.” *Flavius Vopiscus* 4. sz. elején alkotó történetíró megírta Aurelianus életrajzát. A latin eredeti (*Divus Aurelianus* 7): „Si vis tribunus esse, imo vis vivere, manus militum contine. Nemo pullum alienum rapiat, ovem nemo contingat. Uvam nullus auferat, segetem nemo deterat: oleum, sal, lignum, nemo exigit: annona sua contentus fit. De praeda hostis, non de lacrymis provincialium, habeat: arma tersa sint: ferramenta samia, caleamenta fortia.” (A használt kiadás: *Historiae Augustae scriptores sex*. Lipsiae 1774.)

214:22 *Parcere subjectis et debellare superbos*: „kíméld, aki meghódolt, de leverd, aki lázad!” Vergilius: *Aeneis* VI. 853. (Lakatos István ford.)

214:24 Hasonló részletek *Sallustius Jugurtha háborúja* c. művében: „aki a legbátrabb, annak van a legkevesebb félnivalója” (87), „minél kevésbé kímélik magukat a csatában, annál nagyobb biztonságban lesznek” (107), „úgy tartják a rómaiak, hogy vitéségük előtt minden ledől” (114). (Kurcz Ágnes ford.)

214:36 Szójáték. *Pronomen*: névmás. *Pro nomine*: a névért, hírért.

215:2 „A kereszténység közös ellenségei ellen közös fellépés szükséges.”

215:13 A bibliai locus (Ján 3,5.) nyilvánvalóan téves: az idézett kifejezés a négy evangélium egyikében sem fordul elő. Megtalálható viszont a Biblia számos egyéb helyén, pl. 1Sám 5,9. 30,19. 2Kir 23,2. 25,26. Jer 42,1. stb.

216:40 „Az oroszlánok nemes haragja kíméli az alávetetteket.” E mondat a kor sok proverbium-gyűjteményében megtalálható (vö. Walther No, 20 672), de mondani- valója egészen Ovidiusig visszanyúlik, *Tristia* III. 5, 31–34: „Nagyraszultott mindig könnyebben tesz haragot le. [...] Büszke oroszlánnak leteríteni testet elég: a Harcznak vége, mihelyt ellene földre bukott.” (Egyed Antal ford. Pest 1847.)

217:4 Czeglédi *Josephus Flavius: De bello Judaico* c. művét idézi (VI, 5). Az eredeti: „Vox ab oriente, vox ab occidente, vox a quatuor ventis.” A latin szöveghagyomány szerint (pl. Tynaviae 1755): lib. VII. cap. 12. Modern fordításban: „Szózat keletről, szózat nyugatról, szózat a négy égtáj felől.” (Révay József ford.)

217:21 *Barkóczy István*: Barkóczy László fia, zempléni nemes. 1660 tavaszán részt vett a hajdúvárosok védelmében, Várad eleste után is többször vállalt csatát a törökkel. Később ónodi főkapitány, majd Szabolcs főispánja lett.

217:30 *Id. Plinius* megadott helye (*Naturalis historia* X, 2) csakugyan a fönikszirol szól, de itt nem 670, csak 540 év olvasható. Nem tudni, honnét merítette ezt a számot Czeglédi, az ókori íróknál 500-tól egészen 97 200-ig minden variáció előfordul. Miskolczy könyve 660 évet említ (302–6). Lásd még *Physiologus* 18; Apáczai 7. r. XL. 8.

217:31 „Gondtalanul hal meg, aki halálával újra tudja teremteni magát.” A mondat megtalálható több proverbiumgyűjteményben (vö. Walther No. 27797a).

217:32 Az idézet talán Cicero: *De officiis* I, 17-re utal: „a haza egyedül foglalja magába mindazt, ami a legszentebb számunkra. Habozna-e egyetlen derék ember életét áldozni érte, ha segíthet rajta? Ezért nincs visszatartóbb, mint azok aljassága, akik mindenféle bűnnel sebet ejtenek a hazán.” (Havas László ford.)

217:39–40 „A sas nem kapdos legyeket, nem törődik a varjúval sem. Julius Caesarról írja Cicero: semmit sem felejtett el, személyes sérelmeit kivéve.” (Vö. pl. M. T. Cicero *Válogatott művei*. Bp. 1974. 126–31, 176–7. 431. 440. stb.)

218:14 „Több, mint győztes.”

218:32 Aquinói Tamás (1225–74): *Summa contra gentiles* 3. könyv 90. feje. A latin eredeti: „electiones et voluntates humanae subduntur divinae providentiae.” (Az általunk használt kiadás: S. Thomae Aquinatis *Opera omnia*. Stuttgart-Bad Cannstatt 1980. 2. k.)

218:35 Szt. Ágoston (354–430) Vincentiushoz írott, a hagyományos számozás szerint 48. levelét idézi. Az eredeti: „pater tradiderit filium suum et ipse Christus corpus suum et Judas dominum suum, cur in hac traditione deus est pius et homo reus, nisi in re una, quam fecerunt, causa non una est, qua fecerunt?” (Lásd 43. sz. alatt: CSEL Vol. XXXIV. Pars II. 451.)

218:39 Roberto Bellarmino (1542–1621) *De amissione gratiae et statu peccati libri sex* c. művét idézi. Végben vitel: Bellarmino az *elicio* igét használja.

219:12 „Az Isten segít horgonyt vetni. Mert amilyen a fék, olyan a királyság.”

219:15 „Ne üzz gúnyt a halott oroszlánból, mert az életben maradt másik oroszlán megbosszulja.”

Kritikai jegyzetek

176:28 következni! – 177:14 Mett – 178:27 lehet, – 178:31 <B3> – 179:36 érdemlé – 180:19 Samnel – 183:10 Solgaid – 185:2 [A „jöt” őrszó a C1v lapon hiányzik.] – 186:1 igz – 188:6 s-el-szakádtunk – 188:22 kököt – 188:23 <E> – 188:41 Isteném! – 189:30 rugodo-/zánk. – 190:7 ffélék – 190:17 nag-félelemre – 192:9 temérdeki – 192:9 melegebben – 192:25 jelen-lété. – 192:28 Hála-adásnnk – 193:20 EDdes – 194:4 egy – 195:29 söt – 195:37 (n) – 196:9 hatalmám, – 196:15 hógy – 198:38 Kéresztyén, – 199:40 [„Magyarók” a főszövegben, az őrszó: „rok”.] – 199:40 még-rendité, – 200:33 beszéd, – 201:21 [Az őrszó hiányzik.] – 201:24 s-az azt – 202:8 Hadakozásban, – 202:20 <F3> – 203:1 ugyan – 203:16 még-szorítottat, – 203:32 Törvényés – 204:37 mérger – 205:7 kinék – 205:18 s-el-vésztésret ki-ött – 205:32 EEIEDELEM AZONY-nak, – 205:38 [A H2r lap utolsó sorának és őrszavának utolsó betűi felcserélődtek:] RAI/KOC – 207:4 Invidus [...] opimis. – 207:14 seme – 208:23 Piscatrr – 210:20 Ber. – 211:17 Totám. – 214:18 Gregotas – 214:31 ki-jöv. – 214:36 Valóban – 216:40 subjectis – 217:39–40 captat [...] Cornicem. [...] julio [...] fit oblivisci – 218:34 ki-jöv. – 219:5 Gor. – 219:12 Anchora [...] secundet! Nam [...] Regnum – 219:18 (q)